Ազգ
AZG
armenian newspaper

Մարտ 25
1992
Չորեքշաբթի

եռօրեայ թերթ
Բ տարի, թիւ 22 (114)
գինը 95 կ.

Երեւան 375010
Հանրապետության 47

դասիչ 69149

հեռ. 581841, ֆաքս 562941, տելեքս 243266 SULA SU

Ելցինը եւ Բուշը հեռախոսով Ղարաբաղի մասին

Մարտի 23-ի երեկոյան հեռախոսազրույց տեղի ունեցավ Ռուսաստանի եւ ԱՄՆ-ի նախագահների միջեւ: Ինչպես հաղորդեց Բ. Ելցինի մամուլի ծառայությունը, քննարկվել են ԱՊՀ պետությունների ղեկավարների հանդիպման արդյունքները, Ռուսաստանի՝ Միջազգային վալյուտային հիմնադրամ մտնելու եւ Մյունխենում կայանալիք յոթնյակի երկրների ղեկավարների հանդիպման հարցերը, ինչպես նաեւ Լեռնային Ղարաբաղի կոնֆլիկտի կարգավորման խնդիրները: ■

Հակահայ ցույցեր Թուրքայում

Անցած շաբաթ եւ կիրակի օրերին Թուրքիայում տեղի են ունեցել ցույցեր եւ հանրահավաքներ ի աջակցություն Ադրբեջանի:

Այդ ցույցերի մասին հաղորդումները հեռարձակվել են ադրբեջանական հեռուստատեսության լրատվական ծրագրերով, որոնք նախապատրաստվել էին թուրքական «Զաման» թերթի հետ միասին: ■

ԱՐՑԱԽՈՒՄ ԶԻՆԱԴԱԴԱՐՆ ԱՄՐԱՊՆԴԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԵԱՀԽ-Ը ՆՈՐԻՑ ՊԱՏՎԻՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ Է ՈՒՂԱՐԿՈՒՄ

Միջազգային խորհրդաժողով Արցախի կնճռին նվիրված

Եւրոպայի անվտանգության եւ համագործակցության խորհրդաժողովի երեկվա նիստին, որի ընթացքում 48 երկրների արտգործնախարարները լսեցին Կովկասից նոր վերադարձած իր իսկ պատվիրակության նախագահի՝ ԵԱՀԽ-ի բարձր պաշտոնյաների կոմիտեի նախագահ Յան Կուբիշի զեկուցումը Լեռնային Ղարաբաղում տիրող իրավիճակի եւ այն լուծելու հնարավորությունների մասին: Որոշվեց դարձյալ Յան Կուբիշի գլխավորությամբ նոր պատվիրակություն առաքել շրջան, նպատակ ունենալով *«ամրապնդել նորահաստատ զինադադարը»*:

Խորհրդաժողովը որոշեց նաեւ, նախնական ուսումնասիրություններն ավարտելուց հետո հրավիրել միջազգային խորհրդաժողով Արցախյան հիմնահարցին նվիրված: Խորհրդաժողովի վայրը, թվականն ու մասնակից կողմերի ցուցակը մինչեւ ուշ գիշեր հայտնի չէր:

Մյուս կողմից խորհրդաժողովը որոշեց ԵԱՀԽ-ի անդամ ընդունել 3 նոր երկրների՝ Խորվաթիա, Սլովենիա եւ Վրաստան: Այս վերջինը ցարդ միակն էր նախկին ԽՍՀՄ հանրապետություններից, որ չէր ընդունվել միջազգային այդ կազմակերպության անդամ: ■

Հակաթուրք ցույցեր եւ ռմբահարումներ ամբողջ Եւրոպայի տարածքում

Լոնդոնը, Բրյուսելը, Ստոկհոլմը, Վիսբադենը եւ Եւրոպական այլ քաղաքներ երեկ հակաթուրքական ցույցերի եւ ռմբահարումների թատերաբեմ դարձան, որպես բողոք Թուրքիայի հարավ-արեւելյան շրջաններում վերջին 5 օրերին քրդական բանվորական կուսակցության (PKK) եւ ընդհանրապես քրդաբնակ քաղաքների դեմ թուրքական բանակի ձեռնարկած ճնշիչ գործողությունների դեմ: Բախումների ընթացքում, որոնք դիտորդների կարծիքով, կողմերի միջեւ պատահած ընդհարումների 8-ամյա պատմության մեջ ամենածանրակշիռն էին, սպանվել են ավելի քան 50 մարդ: Բանակը ուղեկալներ է հաստատել ճանապարհների վրա, բազմաթիվ բնակավայրերում հաստատել պարետային ժամ, կտրել արտաքին աշխարհի հետ հաղորդակցության միջոցները:

Լոնդոնում, որտեղ շուրջ 150 ցուցարարներ փորձում էին ներխուժել թուրքական դեսպանատուն, տեղի ունեցավ ընդհարում բրիտանական ոստիկանության հետ, որի ընթացքում ձերբակալվեցին 17 ցուցարարներ: Երեկ ցույցեր տեղի ունեցան, բացի վերոհիշյալ քաղաքներից, Նորվեգիայի եւ Հոլանդիայի տարբեր քաղաքներում: Իսկ Վիսբադենում եւ Գերմանիայի 3 այլ քաղաքներում ռմբահարվեցին թուրքական տարբեր դրամատներ:

Մյուս կողմից, երեկ Ստամբուլում թուրքական Դեվ Սոլ օրենքից դուրս հռչակված ծայրահեղական ձախ կազմակերպության զինյալները հարձակում գործեցին մի ոստիկանատան վրա, սպանելով 2 ոստիկան:

«ՄԱԿ-ը նեցուկ է կանգնում Իրանի ճիգերին

ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ

Ինչպես հայտարարեց մարտի 23-ին կայացած մամուլի ասուլիսում Իրանի փոխարտգործնախարար Մահմուդ Վաեզին, որը նոր էր վերադարձել Բաքու, Աղդամ, Ստեփանակերտ կատարած այցից: Նույն օրը նա հանդիպել էր Հայաստանի նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանին: Իրականացնելով Իրանում ստորագրված համաձայնագրի առաջին կետը, ասաց փոխնախարարը, Իրանը ստեղծել է չորս կոմիտեներ՝ Բաքվում, Աղդամում, Ստեփանակերտում եւ Երեւանում, որոնք պետք է հսկեն զինադադարի պահպանումը: Իհարկե, շարունակեց պրն. Վաեզին, արդեն գրանցվել են որոշ խախտումներ, բայց կարեւորն այն է, որ սկզբունքորեն զինադադարը պահպանվել է, եւ երկու կողմերի ղեկավարներն ու մարտնչող կողմերը կրկին անգամ հաստատել են կրակի դադարեցման իրենց պատրաստակամությունը:

Պրն. Վաեզին նշեց, որ *«այժմ սկսվում է Իրանի միջնորդական առաքելության հաջորդ փուլը, որի ընթացքում կքննարկվեն գերիների, դիակների փոխանակման, անհայտ կորածների հայտնաբերման, տնտեսական շրջափակման վերացման եւ զինադադարի ժամկետը երկարացնելու հետ կապված հարցերը»*:

Եւրոպայի եկեղեցիների համաժողովը

Մարտի 25-ից 29-ը Բուդապեշտում տեղի կունենա Եւրոպայի եկեղեցիների *«Եւրոպայում քրիստոնեական պատասխանատվություն»* համաժողովը:

Հանրակցության քրիստոնյա բողոքականների միության պատվիրակության ղեկավար Ալեքսեյ Բիչկովը հույս հայտնեց, որ համաժողովը թույլ կտա տարբեր քրիստոնյա եկեղեցիների ներկայացուցիչներին ընդհանուր մոտեցում մշակել Հարավսլավիայում, Լեռնային Ղարաբաղում եւ Պրիդնեստրովիեում տեղի ունեցող ազգամիջյան ընդհարումների կարգավորման վերաբերյալ:

Հարձակում սահմանապահ կայազորի վրա

ԱՊՀ պետական սահմանի պաշտպանության կոմիտեի մամուլի կենտրոնը հայտնեց, թե իբր երեկ, մարտի 24-ին ավելի քան 100 զինված հայեր պատանդ են վերցրել Հադրութում տեղակայված սահմանապահ ջոկատի 16 զինծառայողների: Հետո զրահամեքենայի աջակցությամբ նրանք հարձակվել են կայազորի վրա: Հարձակումը ետ է մղվել: Նախնական տվյալներով, երկու հարձակվողներ զոհվել են, մի քանիսը՝ վիրավորվել: Սահմանապահներից ոչ ոք չի տուժել:

Հարձակումը տեղի է ունեցել ջոկատի պետ փոխգնդապետ Գենադի Ռուցկոյի եւ հայկական կազմավորման ներկայացուցչի հանդիպման ժամանակ: Վերջինս իբր սահմանապահներից զենք եւ ռազմական տեխնիկա է պահանջել:

Ներկա պահին, հաղորդեցին մամուլի կենտրոնում, բանակցություններ են տեղի ունենում 16 պատանդների ազատ արձակման վերաբերյալ: ■

Հայկական «Վակըֆը» անպարտ արձակվեց

«Ազգ»-ի նախորդ համարներից մեկում տեղեկացրել էինք, որ թուրքական «Վակըֆ»-ը (կրոնական համայնքներին նվիրաբերված կալվածների վարչություն) ԱՍԱԼԱ-ին մեծ գումարներ փոխանցված լինելու մեղադրանքով հետաքննություն էր ներարկել Պոլսո հայ կաթողիկե համայնքին պատկանող Ս. Հակոբ հիվանդանոցի հաշիվները:

«Միլլիյեթ» օրաթերթի փետրվարի 25-ի համարում պարզվում է, որ պետական նախարար Էքրեմ Ջեյհունի նախագահությամբ կատարված ստուգումները ոչ մի ապացույց չեն գտել վերոհիշյալ մեղադրանքի գծով: ■

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ

Վիետնամը կունենա նոր սահմանադրություն, վերջ տալով Կոմկուսի միահեծան իշխանությանը, թույլ տալով իր քաղաքացիներին ունենալու մասնավոր սեփականության որոշակի իրավունքներ, ինչպես նաեւ արտասահմանցիների հետ համատեղ ձեռնարկություն ստեղծելու արտոնություն, որոշեց երկրի Գերագույն խորհուրդը երեկ կայացած իր նիստում:

Ալբանիայում ընդդիմադիր Դեմոկրատական կուսակցությունը կիրակի օրը հավաքեց քվեարկողների ձայների 64 տոկոսը եւ այդպիսով վերջ տվեց կոմունիստական (վերջերս վերանվանված սոցիալիստական) կուսակցության 48 տարի տեւած վարչածեւին: Ընդդիմադրության պետը՝ 47 տարեկան վիրաբույժ Սալի Բերիշան հայտարարեց, որ ժողովրդի մեծամասնության կամքով վերջ է տրվելու բռնապետությանը:

Երկուշաբթի օրը Բեյրութի օդանավակայանի մոտ բախում են ունեցել լիբանանյան եւ սիրիական ուժերը, պատճառ դառնալով 6 մարդու սպանության, որոնց թվում՝ սիրիական բանակի մի սպա: Միջադեպի պատճառ են հանդիսացել փողոցային վաճառատեղանների սիրիացի վաճառողները, որոնք լիբանանյան ոստիկանության արգելակող միջամտության դեմ օգնության են հրավիրել սիրիական խաղաղապահ ուժերին:

Վերջին 2 օրերին Հարավսլավիայում ընդհատ շարունակվող բախումների հետեւանքով զոհվեցին ավելի քան 10 հոգի: Խորվաթիայում տեղական ուժերի եւ ազգությամբ սերբ բնակիչների միջեւ տեղի ունեցող ընդհարումներին ավելացան Բոսնիայի իսլամների եւ սերբերի միջեւ երկրում նոր կռիվները: ՄԱԿ-ը եւ Եւրոպական համայնքը երեկ նոր միջամտություն կատարեցին: ■

Լիբիան Արաբական լիգային է հանձնում երկու կասկածելիներին

ՄԱԿ-ի գլխավոր քարտուղար Բուտրոս Ղալին երեկ հաստատեց նախորդ օրը հրապարակված այն լուրը, թե Լիբիան Արաբական լիգային է հանձնելու այն երկու կասկածելիներին, որոնք Ֆրանսիայի եւ Անգլիայի կողմից մեղադրվում են 1988 թ.-ին Լոքըրբիի (Շոտլանդիա) մոտ խորտակված ամերիկյան Բոինգ-747 օդանավի ռմբահարման մեջ, որի հետեւանքով զոհվել էին 370 ուղեւորներ:

Իր հերթին, ՄԱԿ-ում Լիբիայի ներկայացուցիչը հաստատեց տեղեկությունը եւ ավելացրեց, որ համաձայնությունը կայացել է Կահիրեում, Արաբական լիգայի ղեկավարության եւ Բուտրոս Ղալիի միջեւ:

Ըստ այդ համաձայնության, որի նպատակն է փրկել Լիբիայի արժանապատվությունը, Լիգան ազատ է լինելու կասկածելիներին դատավարության համար ԱՄՆ-ին կամ Բրիտանիային հանձնելու գործում:

ԱՄՆ-ը, Բրիտանիան եւ Ֆրանսիան ՄԱԿ-ից պահանջում էին Լիբիայի դեմ խիստ սանկցիաներ կիրարկել: ■

Ոչ ինձ, ոչ քեզ

Այս բանաձեւը Հայաստանի Հանրապետության Գերագույն խորհրդի պատգամավորների համար դարձել է խորհրդարանային խաղերի բանալի, ավելի ճիշտ՝ ամեն մի հարց փակուղի մտցնելու միջոց: Երեկ խորհրդարանում քննարկված երեք պատգամավորների լիազորությունների հաստատման հարցը ձգձգվեց այն աստիճան, որ արդյունքում ոչ Կ. Արոյանի ու Գ. Գեւորգյանի, ոչ էլ Հ. Ղարագյոզյանի լիազորությունները չհաստատվեցին: Ի դեպ, Գ. Գեւորգյանի թեկնածությունը թեեւ մանդատային հանձնաժողովի կողմից ոչ մի առարկության չէր արժանացել, նույնպես չանցավ: Պատճառը, թերեւս, այն էր, որ վերջինս ՀՀՇ կազմակերպության անդամ է: Խորհրդարանի մի մասը ճիգեր գործադրեց, որպեսզի երեք թեկնածուին միասին քվեարկեն, իսկ մի մասն էլ պնդեց՝ առանձին-առանձին: Արդյունքում ձախողվեց թե ՀՀՇ-ի եւ թե մյուս երկու պատգամավորների թեկնածությունների անցկացումը: Պատգամավորների լիազորությունների հաստատման այդ չհղկված մեխանիզմը ազդում է նաեւ մյուս հարցերի վրա: Այսօր խորհրդարանը կրկին կքննարկի Գերագույն խորհրդի նախագահի տեղակալների ընտրության հարցը եւ վստահորեն նորից կարձանագրի. «Ոչ՝ ինձ, ոչ՝ քեզ»: Սակայն մինչեւ ե՞րբ...

Ադրբեջանը՝ ռազմական ժամանակի օրենքներով

Երեկ Բաքվում վերսկսվեց Ադրբեջանի Գերագույն խորհրդի արտակարգ նստաշրջանը:

Նստաշրջանում ելույթ ունեցան պաշտպանության եւ ներքին գործերի նախարարներ Ռահիմ Կազիեւը եւ Թահիր Ալիեւը: Նրանք առաջարկեցին ուժեղացնել կարգապահությունը հանրապետությունում, գլխավորապես տնտեսությունում եւ հատուկ ռեժիմ սահմանել ռազմաարդյունաբերական համալիրի մեջ մտնող ձեռնարկություններում:

Ադրբեջանի նախագահի պաշտոնակատար Յաղուբ Մամեդովը հայտարարեց, թե հանրապետությունը պետք է ապրի ռազմական ժամանակի օրենքներով: Նա երախտագիտությամբ նշել է Իրանի, Թուրքիայի, ՄԱԿ-ի եւ ԵԱՀԽ-ի միջնորդական դերը հայ-ադրբեջանական կոնֆլիկտի «համեմատական կայունացման» գործում:

«Անկախ Ադրբեջան» ընդդիմադիր դաշինքի անդամ Իսկանդեր Համիդովը դեմ է արտահայտվել, որ ԱՊՀ խաղաղարար ուժերը տեղակայվեն շրջանում:

Ներքին գործերի նախարար Թահիր Ալիեւը հաղորդել է պատգամավորներին, որ 366-րդ գունդը հայերին է թողել 42 զրահամեքենա, 9 տանկ, 9 հրետանի, 1800 ավտոմատ եւ անսահման քանակությամբ զինամթերք:

Նախարարները արտահայտվել են հանրապետության բնակիչների մոտ պահվող զենքը գրանցելու եւ Ղարաբաղում մարտնչող ջոկատներին ուղարկելու մասին:

Նստաշրջանում ելույթ է ունեցել Ղարաբաղում Ադրբեջանի նախագահի պաշտոնակատարի լիազոր Մուսա Մամեդովը: Նրա խոսքերով, վերջին երկու շաբաթների ընթացքում հանրապետության փախստականների թիվը աճել է ավելի քան 100 հազարով՝ ավելի քան 47 հազար Լեռնային Ղարաբաղից, մոտ 57 հազար՝ Ղարաբաղի եւ Հայաստանի հետ սահմանամերձ շրջաններից: ■

digitised by A.R.A.R.@

Պատերազմը, հանուն ինչի էլ այն մղվի, տառապանք ու նոր, գալիք պատերազմի նախապատճառ է: Կռվով ոչ Ադրբեջանն է հաղթելու, ոչ Հայաստանը: Ոչ ոք չի թողնելու Ղարաբաղը ուժի զոռով միանա Հայաստանին, ոչ էլ Ադրբեջանը, դարձյալ ուժի զոռով, իր ուզածին հասնի: Սրանցից մեկնումեկը եթե լինի էլ, ապա առաջին իսկ հնարավորության դեպքում, առաջին իսկ հարմար պահին դարձյալ բարձրացվելու է հարցը՝ իր հետ բերելով նոր զոհեր ու նորանոր տառապանքներ:

Ադրբեջանի համար դյուրին կլանք չի լինի: Նա հետևությամբ չի կարող կուլ տալ,– չեն էլ թույլ տա,– Ղարաբաղը: Հետագայում նույնիսկ հնարավոր են տարբերակներ, որ այն ընդմիշտ կորցնի:

Մյուս կողմից, ինչ ձևով էլ լինի՝ Ադրբեջանի կազմում Ղարաբաղի մնալը կամ ավելի ճիշտ՝ Ղարաբաղի հայության մնալն Ադրբեջանի կազմում, Հայաստանի համար պարտություն է: Ադրբեջանը, կուլ տալով Ղարաբաղը, հայացքն ուղղելու է Զանգեզուրի վրա, Ֆիզիկապես իրենն

Երկուսով ենք ապրելու այս հողի վրա, երկուսս պիտի վճռենք թե ինչպես

Մեզ մեր կամքից անկախ ժառանգություն հասած Ղարաբաղի կնճիռը ուժի դիրքերից քաղաքականության, միջազգային լոբբիզմի ամենաայլանդակ դրսևորումներից է: Հայերով բնակեցված Ղարաբաղը, ինչ լուծում էլ վիճակ ընկնի նրան այս փուլում, երկու ժողովուրդներին էլ հանգիստ չի տալու: Այն երկու երկրներում էլ լինելու է ներքին ցնցումների առարկա, միշտ՝ միջպետական կոնֆլիկտի վերածվելու վտանգով հղի:

Այն, ինչ այսօր առաջարկում են երկու կողմի իրավասու շրջանակները և պաշտպանություն գտնում միջազգային կազմակերպություններում և դիվանագիտական շրջանակներում,– Ադրբեջանի կազմում Ղարաբաղի այս կամ այն կերպ ինքնուրույն գոյությունը,– հիմնում խախուտ է, երկու կողմերի համար պարտության նախադուռ, հետևաբար՝ ապագայում դարձյալ նոր կոնֆլիկտի պատճառ:

Ղարաբաղը, մնալով Ադրբեջանի կազմում, անկասկած դարձյալ ենթարկվելու է խտրականության: Ադրբեջանցիները չեն կարող հանդուրժել, որ իրենց ծոցում հանգիստ ապրի մի ժողովուրդ, որ երեկ իրեն «անբիծ-անհամար նեղություններ» էր պատճառում, վաղն էլ պատրաստ է դրանք կրկնելու: Նրանք սիրված են լինելու այս կամ այն ձևով հայաթափման քաղաքականությունը շարունակել, ինչքան թույլ կտան ժամանակը և հնարավորությունները:

Սա, առաջին հայացքից, կարծես ձեռնտու տարբերակ է Ադրբեջանի համար, ժամանակը նրա օգտականն է: Սակայն լոկ առաջին հայացքից: Հարևան Հայաստանն անտարբեր չի նայի Ղարաբաղի հայաթափմանը կամ ժողովրդագրական պատկերի փոփոխությանը: Վկայակոչելով զանազան փաստաթղթեր, պայմանագրեր ու միջազգային նորմեր, նա անընդհատ կմիջամտի խնդրին ու կբորբոքի այն՝ տեղացիների մոտ բարձրացնելով թողոքի ալիքներ ընդդեմ ադրբեջանցիների: Գումարենք դրան արտասահմանի հայկական լոբբին, որն անկասկած գնալով ուժեղանալու է ի հաշիվ հայ գաղութների անընդհատ բարգավաճման և Հայաստանի հետ կապերի, նրա ծավալած քաղաքականության միացնելու Նախիջևանը: Ուժերի ոռոգ հարաբերակցության և «նպաստավոր» պայմանների դեպքում դա հնարավոր է: Վերջնականապես պարտվելով Ղարաբաղի հարցում՝ հայ ժողովրդի բարդույթներին կավելանա ևս մեկը, և երկար ժամանակ հնարավոր չի լինի հաստատել մի գաղափար, որ կարողանա նրան առաջնորդել և ստեղծել բարեկեցիկ ու կայուն երկիր: Հայաստանն անընդհատ դատապարտված կլինի ներքին ջղաձգումների, առավել ևս կիրթ խանցի և վրեժի զգացումները, ծանր հնազանդ խոհեմությունը: Հայաստանը շրջանում կվերածվի ապակայունացնող տարրի, ինչից կօգտվեն խոշոր պետությունները սեփական քաղաքական շահերը հետապնդելու համար: Կրկին խաղաքարտի վրա կդրվեն Ղարաբաղը, գուցե Նախիջևանը և Արևմտյան Հայաստանը: Տուժելու է հայ ժողովուրդը, սակայն նաև կողմերը, առաջին հերթին՝ Ադրբեջանը:

Երբ երկու ժողովուրդները՝ հայերը և ադրբեջանցիները, ցանկանում են ստեղծել թեկուզ քիչ թե շատ բարեկեցիկ և կայուն հասարակություն, պարտավոր են հաշվել իրար հետ և միասին ստեղծել դրանց երաշխիքները: Երկու ժողովուրդների համար էլ գերխնդիրը պետք է լինի ապագա ապահով, անվտանգ և ինքնուրույն գոյությունը: Երկուսն էլ, երբ չեն ուզում առավել եզրերի ձեռքին կրկին դառնալ խաղալիք ինքնուրույնությունն ապագայում դարձյալ կորցնելու հեռանկարով, պետք է այսօր արմատախիլ անեն կոնֆլիկտածին պատճառները:

Ղարաբաղը Ադրբեջանում և Հայաստանին կպած Նախիջևանը անընդհատ ու տևական բախումների բույն են: Մինչդեռ պարզ մի փոխատեղությամբ կարելի է վերջ տալ երկու հարևան ժողովուրդների հակամարտությանը և վերականգնել երբեմնի հաշտ ու խաղաղ կյանքը, վերականգնել այն վաղեմի մթնոլորտը, երբ երկուսն էլ, անկախ ամեն ինչից, շնչում էին նույն օդը, ուտում նույն հացը, տանում նույն արևի տակ:

Երկու ժողովուրդները, նրանց իրավասու շրջանակները լրջորեն, չափազանց լրջորեն պիտի ծանրութեթև անեն իրենց ապագա համակեցության հարցերը, աշխատեն ձերբազատվել շատ բաներում կաշկանդող պատմական ու հոգեբանական բեռից և ընդունեն խիզախ, միմիայն իրենց վերաբերող որոշում: Երբ խաղաղականներին Արևմուտքի լուռ հավանությամբ ռուսները և թուրքերը մեր երկու ժողովուրդներին վերաբերող պայմանագրեր էին կնքում, իրենք չէին ապրելու և իրենք չապրեցին այստեղ: Ինչքանով էին նրանք մեր մասին հոգում, ցույց է տալիս այսօրվա պատերազմը:

Այսօր և այսուհետ մենք երկու ժողովուրդներս պիտի ապրենք այս հողի վրա, և ինչքան էլ բռնամանքը խտացած լինի, ինչքան էլ վրեժ ու ոխ կուտակած լինենք ու արյան գին պահանջենք մեկս մյուսից, մեր իսկ ժողովուրդների բարօրության համար, ապագա առողջ ու անխեն սերունդների համար պիտի արմատական, ոչ սովորական քայլեր անենք:

Բանակցությունները, միջազգային նորմերին ու պայմանագրերին հետևելը, բանագնացներ, դիտորդներ, խաղաղարար ուժեր և այլն, կարող են լոկ մեղմել կրակը, ոչ հանգցնել: Դա գուցե բավարար լինի միջազգային հանրության համար, սակայն ոչ մեզ: Բռնել ավանդական հակադրության ճանապարհը, փորձել պարտության մատնել դիմացինին, խորքում մտածելով, թե դա է բնության օրենքը՝ ուժեղը պիտի կուլ տա թույլին, սխալ է ու անհեռանկար: Բնության, տիեզերքի մեծ օրենքներից մեկն էլ ներդաշնակությունն է:

Մեր ժողովուրդների կամքից դուրս ու մեր կամքին հակառակ է ձևել պատմությունը: Ուրիշներն են վճռել մեր բախտը, ինչպես տերը ստրուկինը, հոգ չտանելով, թե ինչով և ինչպես են ապրելու մեր զավակները: Այսօր, տառապանքներով ու ջղաձգումներով, երկուսս էլ վերագտնում ենք մեր ինքնությունը, ուղղում դարերով ծռված մեր մեջքը: Թույնով ու ոխով չսկըսենք մեր նոր ճամփան, մեկ է՝ իրար հետ ենք ապրելու, իրար կողքի:

Երբ Ղարաբաղի ու Նախիջևանի ժողովուրդները տեղերը փոխեին, միանգամից և մեկընդմիշտ վերջ կտրվեր երկուսիս էլ կրծող, երկուսիս էլ հյուծող բռնամանքներին ու տառապանքներին: Այն վիրխարի միջոցները, որ լափում է պատերազմը, տասնապատիկ կբավարարեր ծաղկեցնելու երկու երկիրն էլ:

Այս փոխատեղությանը եթե մոտենանք դարձյալ քարացած կաղապարներով, դարձյալ մեջտեղ բերենք պատմությունն ու անցյալը,– իբր թե այն արդար է եղել,– դարձյալ մտազարի նման մենք վնգանք Մեծ Հայաստան, նրանք Մեծ Ադրբեջան, ականջներս դեմ տանք մեր բարի ու չար կամեցողներին, բան դուրս չի գա: Ռուս, ամերիկացի, ֆրանսիացի, թուրք ու իրեա՝ այստեղ, այս վառված ու տառապած հողի վրա չեն ապրելու: Մենք երկուսս ենք ապրելու: Ուստի, իրար ձեռք բռնելուց առաջ, պիտի բաժանվենք, պիտի մաքրենք մեկս մյուսի արյան մեջ թաթախված ձեռները: Սա՛ կլինի ճիշտ լուծումը, դարերի՝ համար լուծումը: Թող քաղաքագետներն ու պետական այրերը նստեն հաշվեն *ինչպեսը*, մենք երկու ժողովուրդներս, որոշենք *ինչը*:

Հ.Գ.

Ազգային բանակի հիմքը դրվեց

Մարտի 22-ը Հայաստանի Հանրապետության պատմության մեջ կմտնի իբրև ազգային բանակի ստեղծման օր: Այդ օրը նշանավորվեց ՀՀ պաշտպանության նախարարության ղեկավար-գրոհային առաջին գնդի զինվորների երդման հանդիսավոր արարողությամբ, որը տեղի ունեցավ քաղաքի ծայրամասում տեղակայված նախկին Խ. Միության բանակի զորամասերից մեկում, ուր այսուհետ կծառայեն միմիայն հայ զինվորները: Մայրաքաղաքի լրատվական ծառայությունները անփութորեն սխալ էին հայտարարել միջոցառման տեղը: Այդ պատճառով հյուրերն ու լրագրողները նախ մեծ «թավականություն» ստացան՝ հաղթահարելով Նորքաշենի ավտոճանապարհի անանցանելի ճանապարհները, հասան հայտարարության մեջ նշված զորացոնը և միայն այնտեղ պարզեցին անցկացվող միջոցառման իսկական վայրը: Ի դեպ, նույն բախտին արժանացան նաև Գերագույն խորհրդի մի քանի պատգամավորներ, որոնք նույնպես շտապում էին մասնակցելու արարողությանը:

Գնդի հրամանատար, փոխգնդապետ Աշոտ Պետրոսյանի, Սուրբ Սարգիս եկեղեցու ավագ քահանա Տեր Հովհաննես Մարությանի, Հայաստանի ՆԳՆ փոխնախարար Սերգեյ Մարտիրոսյանի, զինծառայող Իսլիչ Բաղդասարյանի մոր՝ տիկին Մարինեսայի նույթներում ընդունված ծեսը, թե գունդը կազմավորվել է Հայաստանի Հանրապետության պաշտպանության համար և յուրաքանչյուր հայ զինվորի պարտքն է նվիրումով ծառայել հայրենիքին: Հանդիսավոր արարողությունից հետո ներկաներին ողջունեց Մասիսի շրջանի Ղուկասավանի «Մարութա լեռ» երգի-պարի անսամբլը: Իսկ մինչ այդ, ՀՀ պաշտպանության փոխնախարար Անդրանիկ Քոչարյանն ասաց, թե, ըստ զինապարտության մասին օրենքի, զինծառայողներն այդ գնդում կծառայեն մեկուկես տարի: Մինչդեռ, գնդի պատասխանատուներից մեկը հայտնեց, որ քաղաքում տարվող վեցամսյա ծառայությունից հետո գունդը կուղարկվի սահմանամերձ գոտի: Արդեն 40 օր է, ինչ գնդում ծառայում են փետրվարի 11-ից զորակոչված 120 զինվորներ: Ապրիլի 1-ի զորակոչից հետո նրանց թիվը կավելանա և կհասնի մինչև 1000-ի: Մեզ հայտնեցին նաև, որ ղեկավար-գրոհային գունդն ունի միայն հայազգի սպայական կազմ, ռազմական ուսուցումը և ծառայությունն անցկացվելու են հայերեն: Այսպիսով, արվեց առաջին քայլը: Առջևում սպասվում են սրբնաջան օրեր, անկոտրում կամք և պատասխանատվության մեծ զգացում հայրենիքի և ազգի նկատմամբ: ■

Բաքու. մահապատիժ հայերին

Բաքվի դատարանը գնդակահարության է դատապարտել 4 հայի, որոնք մեղադրվում են երեք զինծառայողների և ադրբեջանցի լրագրող Սալաթին Ասկերովայի սպանության մեջ: Դա տեղի էր ունեցել անցյալ տարվա հունվարի 9-ին, Շուշի-Լաչին ճանապարհին:

Արցախի հարցերով Հայաստանի խորհրդարանի հանձնաժողովի գլխավոր փորձագետ Լարիսա Ալավերդյանը գտնում է, որ նրանք ընդհանրապես չեն կարող մեղադրվել, քանի որ անբողոքարկելի է կանխահայտորեն Ադրբեջանի բռնամիներ համարվող մարդկանց դատել հենց այդ հանրապետությունում: Նա հիշեցրեց, որ մարտի 2-ին, երբ դատը դեռ նոր էր սկսվել, ադրբեջանական ռադիոն մահապատիժ էր անվանել դատապարտյալներին:

Լ. Ալավերդյանի կարծիքով, այսպիսի դեպքերում դատը պետք է կայանա «չեզոք տարածքում, օրինակ, Վրաստանում կամ Ռուսաստանում»:

Հայաստանի անունից Լ. Ալավերդյանը դիմել է բարի կամքի բոլոր մարդկանց՝ կոչ անելով թույլ չտալ այդ դատավճռը: ■

Հարձակում

30 զինված ադրբեջանցիներ հարձակվել են Հադրութի սահմանապահ ջոկատի պարետության վրա: Մոսկվայի պաշտոնական աղբյուրների համաձայն, ադրբեջանցիները շրջափակել են ստորաբաժանումը և օդ կրակելուց հետո փախցրել «Զիլ» մակնիշի երկու մեքենա: Փոխհրաձգության ժամանակ հարձակվողներից մեկը սպանվել է, 2-ը վիրավորվել: 3 հոգի, այդ թվում 2 վիրավոր ձերբակալվել են: Հաջողվել է ետ խլել բռնագրավված ավտոմեքենաներից մեկը:

Հաղորդվել է նաև, որ մարտի 21-ին Նախիջևանում 4 հոգի փորձել են անցնել Իրանի սահմանը: Սահմանապահ ուղեկալը գնդակոծվել է խախտողների անցումը պաշտպանող խմբի կողմից: Սահմանապահները վիրավորել են երկու հոգու, չորսը ձերբակալվել են:

Միևնույն ժամանակ, ինչպես հաղորդել է Անդրկովկասի սահմանապահ օկրուգի հրամանատարի տեղակալ Յուրի Մեդվեդևը, այս շաբաթվա ընթացքում Հադրութի շրջանից դուրս կբերվեն 42-րդ սահմանապահ ջոկատի սպաների մնացած 17 ընտանիքները: ■

Անպատասխան չթողնել

Հայաստանը պետք է պատասխան քայլեր ձեռնարկի Ադրբեջանում «Զանգեզուրյան ժողովրդավարական հանրապետության» կառավարության ստեղծման կապակցությամբ: Հակառակ դեպքում հետևանքները անկանխատեսելի կլինեն: Այդ մասին հայտարարեց Հայաստանի խորհրդարանի պատգամավոր, մարդու իրավունքների հանձնաժողովի փոխնախագահ Աղասի Արշակյանը: Նա հիշեցրեց, որ այդպիսի կառավարություն ստեղծելու նախաձեռնությունը պատկանում է Ադրբեջանի փախստականներին, որոնք անցյալում բնակվում էին Զանգեզուրում:

Ըստ Ա. Արշակյանի, խոսք լինել չի կարող Հայաստանի կողմից որևէ զինված պատասխանի մասին: «Անհրաժեշտ է հակադրել մտավոր ուժ», գտնում է Ա. Արշակյանը:

Այլ կերպ, «Ադրբեջանում կարող է ստեղծվել համապատասխան հասարակական կարծիք, թե Զանգեզուրը վիճելի տարածք է, իսկ հետագայում հերթը կհասնի և տարածքային պահանջներին»: ■

Զինադադարի խախտում

Ինչպես հաղորդեցին իրազեկ աղբյուրները, Հայաստանի և ԼՂՀ-ի ղեկավարությունը գտնում են, որ Իրանի միջնորդությամբ ձեռք բերված զինադադարի մասին համաձայնագիրը խախտվել է:

Մարտի 22-ին ուժգին հրթիռակոծման են ենթարկվել Շահումյանի շրջանի Ղարաչինար, Մանաշիդ, Էրքեջ գյուղերը: 3 հոգի զոհվել են, ավելի քան 20-ը՝ վիրավորվել:

Կան ավերածություններ և վիրավորներ Նոյեմբերյանի շրջանի գյուղերում: Կրասնոսելսկի շրջանի ներքին գործերի աշխատակիցները հաղորդել են, որ Արծվաշեն գյուղի շուրջ կուտակվում են ադրբեջանական բանակի կազմավորումները: Դրա հետ մեկտեղ, դուրս է բերվում մոտակա ադրբեջանական գյուղերի բնակչությունը:

Մինչդեռ, Ադրբեջանը գտնում է, որ զինադադարի համաձայնագիրն «ընդհանուր առմամբ պահպանվում է»: Հանրապետության ՆԳՆ-ում նշեցին նաև, որ Բաքվում, Աղդամում, Ստեփանակերտում և Երևանում Իրանը հենակետեր է ստեղծել այդ համաձայնագրի պահպանումը վերահսկելու համար: ■

C-75-ները չկան

Անդրկովկասի զինվորական օկրուգի տեղեկության համաձայն, ազատ են արձակվել ևս երեք զինծառայողներ, որոնց ադրբեջանցի գրոհայինները պատանդ էին վերցրել մարտի 20-ին, Մինգեչաուրի մոտ: Պատանդ վերցված 15 զինծառայողներից նույն օրն ազատ են արձակվել 12-ը:

Սակայն նույն օրը ադրբեջանցիների կողմից բռնագրավված երկու C-75 զենիթային հրթիռային կայանները դեռ չեն հայտնաբերվել: ■

«Ազգ» եռօրեայի արգո խմբագիր

Ձեր թերթի մարտի 21-ի համարում Անկախութեան հրապարակի մարտի 18-ի հանրահաւաքի մասին տեղեկատուութիւն է տպագրուել: Յեղինակը հանրահաւաքը մեկնաբանում է հեգնանքով ու զաւեշտով, իմ ելոյթից մէջ է բերում իրեն յարմար հատուածներ: Դա իր և ձեր իրաւունքն է:

Սակայն տարակուսանք է առաջացնում այն, որ տեղեկատուութեան հեղինակը ինձ է վերագրում խօսքեր, որ չեմ արտասանել: Նա գրում է, թէ իբր ես ասել եմ, որ Արցախը պէտք է ներկայացնել «իբրև տարածքային պահանջ Ադրբէջանի նկատմամբ և անյապաղ կռուով գրաւել Ղարաբաղը»:

Այդ հարցի մասին ես ասել եմ, որ Ադրբէջանը Արցախի հարցում բանակցութիւնների նախապայման է դնում հետեւեալը. Արցախը Ադրբէջանի անկապտելի մասն է: Արցախի հարցը մեր իշխանութիւնները ներկայացնում են իբրև ինքնորոշման խնդիր՝ դրանով իսկ բանակցութիւնների են գնում արդէն պարտուած:

Այս հարցում ինքնորոշումը ինտերնացիոնալիզմի նման մի օտարածին, դըրսեկ գաղափար է, որի նպատակը մեր ժողովրդին ապակողմնորոշելն է: Եթէ մենք ինքնորոշման դիտակէտից մօտենանք Արցախի խնդրին, ապա Արցախի հայաթափուած Ազատ և Կամո գիւղերին ի՞նչ իրաւունքով պիտի նայենք: Չէ՞ որ հիմա տեղահանուած հայերի փոխարէն այնտեղ թուրքեր են ապրում:

«Արցախը Հայաստանի անբաժանելի մասն է» արտայայտութիւնն էլ է սխալ: Արցախը մեր հայրենիքն է, ինչպէս Շիրակը, Զանգեզուրը, Տարօնը: Ուղղակի հայութեան դէմ նոր պատերազմը սկսուել է Արցախից: Կարող էր սկսուել Գորիսից: Ուստի, համայն հայութիւնը պիտի դուրս գայ ինքնապաշտպանութեան: Դրա համար պիտի ստեղծենք Ազգային պաշտպանութեան համահայկական վերկուսակցական խորհուրդ, յայտարարենք համահայկական զօրակոչ և ազգովին դուրս գանք ինքնապաշտպանութեան:

Այս է Արցախի մասին ասուած իմ խօսքերի համառօտ բովանդակութիւնը:

Խորին յարգանքով՝
ՌԱՖԱՅԷԼ ՂԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Հայտարարություն

ՀԲԸՄ պլաստիկ վերականգնման վիրաբուժության կենտրոնը կարիք ունի անգլերեն լեզվին և համակարգչին տիրապետող գործավարուհու: Կենտրոնի հասցեն՝ Երևան, Հաղթանակ-9, Միքայելյանի վիրաբուժության ինստիտուտ:

Մանրամասն տեղեկությունների համար զանգահարել հետևյալ հեռախոսահամարներով՝ 28-30-12 (վիրաբուժության կենտրոն) և 27-16-54 (ՀԲԸՄ Երևանի գրասենյակ):

digitised by A.R.A.R.@

«Իկարուս»-«Մերսեդես» կամ ոտքով մինչեւ ո՞ւր բարձրանանք

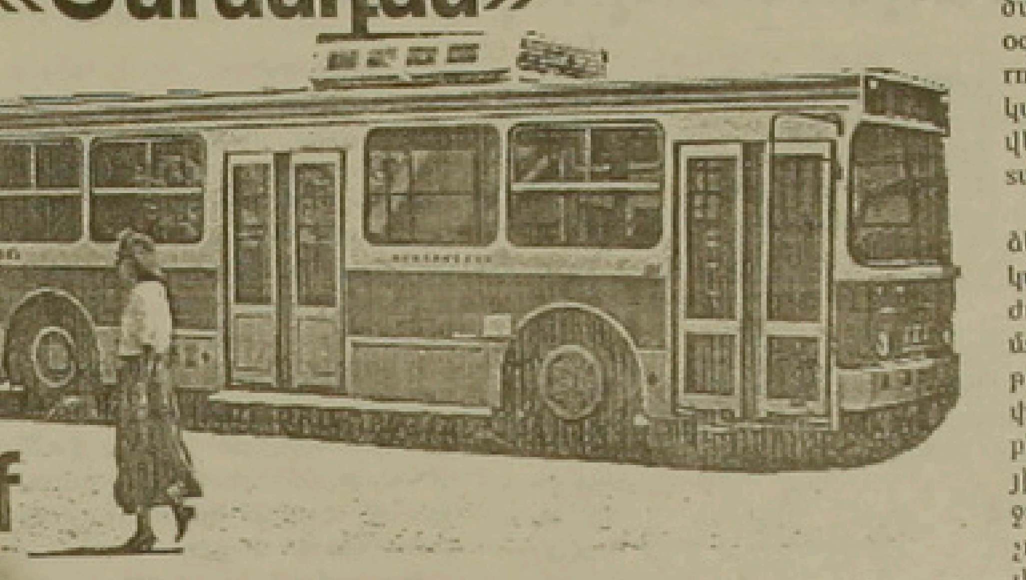

1991 թ. ամռանից միմյանց սկսեցին հաջորդել թանկացումները. միջքաղաքային փոխադրամիջոցների տոմսերի գներն աճեցին 16, մերձքաղաքայինը՝ 14-15, քաղաքայինը՝ առայժմ 6, երկաթուղայինը՝ 20, օդայինը՝ 2,5-3 անգամ: Սակայն սպասարկումը կարծես չլավացավ: Եւ ոչ միայն չլավացավ:

«Տրանսպորտային համակարգն *ընդհանրապես վնասով աշխատող ճյուղ է, և աշխարհի շատ հարուստ երկրներում էլ պետությունը մեծ հատկացումներ ու նպաստ է տալիս»*, ասում է նախարար Հենրիկ Քոչինյանը՝ վկայակոչելով ԱՄՆ-ում ավտոբուսային երթևեկության արժեքը՝ 1-1,5 դոլար:

Մինչև հիմա այդ նպաստները մեզանում մուծում էին քաղաքային խորհուրդները, և միայն անցյալ տարի մայրաքաղաքի համար այն կազմել է 41 միլիոն 647 հազար ռուբլի: Այս տարի տրանսպորտի և հաղորդակցության նախարարությունը (որին ենթարկվում է հանրապետության փոխադրական միջոցների 1/5-ը) պետությունից խնդրել է 150 միլիոնի չափով օժանդակություն, սակայն հույս ունի ստանալ ընդամենը կեսը: Ինչպե՞ս պետք է փակվի մյուս կեսի խնդիրը, դարձյա՞լ ի հաշիվ ուղևորի:

Երևան քաղաքի ավտոբուսների ընդհանուր թիվը 871 է, որից 576-ը՝ «Իկարուս», 279-ը՝ «Լազ», 16-ը՝ «Լիազ»: Պաշտոնական տվյալներով, դրանց կեսից ավելին փչացած ու անսարք է: Ըստ պլանավորման, առավոտյան երթուղի պետք է դուրս գան 416 (կամ 413) ավտոբուսներ, բայց չվերթերի ցուցակները վերջին շաբաթներին գրանցում են շատ ավելի փոքր՝ 300-ի սահմաններում տատանվող մի թիվ: Փաստորեն, սարքին համարված 416-ից 100-ն արդեն պիտանի չեն: Ինչո՞ւ:

«Նախկինում, մինչև ավերիչ երկրաշարժը, երբ դեռևս գործում էր Գյումրիի վերանորոգող գործարանը, վիճակը շատ ավելի բարվոք էր, փչացած «Իկարուսները» հիմնովին վերանորոգվում էին այնտեղ», ասում է նախարարը և շարունակում: *Եթե այս տարի գոնե կարողանանք վերաբացել գործարանը»:*

Ավտոտրանսպորտային ձեռնարկությունների տարածքներն այսօր լրիվ վերանորոգելու հնարավորություն չեն տալիս, բացի այդ, քաղաքային տրանսպորտի համար մեծ հարված էր «Նաիրիտ», ռետինատեխնիկական իրերի գործարանի փակումը, որի արտադրանքը միայն հնարավոր էր օգտագործել «Իկարուսների» նորոգման համար: Մեսադական մյուս պահեստամասերը բացառապես պետք է լինեն հունգարական, որովհետև տեղական արտադրության ոչ մի պահեստամաս համատեղելի չէ «Իկարուս» ավտոբուսին: Ահա փոքրիկ խորամանկություն, որով Հունգարիան այսօր կարողանում է մեծ շահույթի տեր դառնալ: Համաշխարհային շուկայական օրենքներով շարժվող, նորերս ազատագրված այս երկիրը ներկայումս արժույթից բացի ուրիշ փող չի ճանաչում, և Հայաստանը, փաստորեն, ընկնում է խիստ նեղ կացության մեջ: Մեկ «Իկարուսն» արժե 68 հազար դոլար:

Ի՞նչ են մտադիր անել իշխանությունները:

Հատկանշական է, որ եղածով այլևս «բարելավվել» հնարավոր չէ, այսպես թե այնպես պետք է մտածել նորերը գնելու մասին: Մասնագետների ուղղությունն այժմ կարծես Հունգարիայից տեղափոխվել է դեպի Իրան, որտեղից մայրաքաղաքի ղեկավարությունը հույս ունի մինչև տարվա վերջ գնել «Մերսեդես-Բենց» մակնիշի ավտոբուսներ (որոշ տվյալներով՝ 200, որոշներով՝ 50 հատ): Գեղեցիկ տեսքով, «Իկարուսից» քիչ ավելի փոքր մեքենաներ են սրանք, արժեքը՝ 45 հազար դոլար: Այս առևտուրը երկու կողմերի համար էլ ձեռնտու է իրականացնել ապրանքափոխանակության միջոցով, որի համար Հայաստանից կտրամադրվեն ամենատարբեր ապրանքատեսակներ՝ ցեմենտ, անկիզաքար (ասբեստ), մեքենաշինական, էլեկտրատեխնիկական արտադրանք, լամպեր:

Իրանյան ավտոբուսների վերաբերյալ կա նաև երկրորդ կարծիք: Երևանի տրանսպորտի քաղաքային վարչության պետ Ա. Բարսեղյանը պնդում է, որ մեզ անծանոթ այս նոր, թող որ շատ լավ, մեքենաները չեն կարող քննություն բռնել Երևանում ճանապարհացանցի ահավոր քայքայվածության և հենց դրանց՝ նորույթ լինելու պատճառով, որովհետև վարորդների ու վերանորոգող մասնագետների ողջ անձնակազմը գուցե այսօր հմտացել է միայն «Լազ» և «Իկարուս» ավտոբուսների շահագործման մեջ: Նա առաջարկում է ձեռք բերել քաղաքային երթևեկությանը հարմարեցված Լիկինսկ քաղաքի արտադրության «Լիազ» մակնիշի թեթև ավտոբուսներ, իսկ ավելի լայն հնարավորությունների դեպքում միայն «Իկարուսներ»:

Մայրաքաղաքի բնակիչները պետք է որ ծանոթ լինեն երկար երթուղիները կարճացնելու միտումը: Սա, հարկավ, նշանակում է ուղեվարձի արհեստական բարձրացում, և արդեն լսվում են դժգոհություններ: Սակայն ակնհայտ մասի գնով աշխատող ավտոբուսներն այլևս ի վիճակի չեն երկար երթեր անելու, և, բացի այդ, դրված է վառելանյութի խնայման խնդիր: Այսպիսով, ակամա մեծանում է վերերկրյա և ստորգետնյա էլեկտրատրանսպորտի դերը, ուր, ցավոք, նույնպես քիչ չեն չլուծված խնդիրները:

Դարձյալ ըստ պաշտոնական տվյալների, ամեն օր առավոտյան ժամը ութին մեկնարկային կետից պետք է դուրս գան 162 տրոլեյբուս և 60 տրամվայ: Թե իրականում դրանցից քանիսն են գործում, մենք չփորձեցինք պարզել, որովհետև հոսանքային անջատումներից արդեն դրանց զգալի մասը ժամերով դատապարտվում է անգործության: Հատկապես ուզում ենք ասել Նորքի զանգված և Ավան բարձրացող գծի մասին, ուր հաճախ կարելի է տեսնել կանգնած տրոլեյբուսների «շարվեշարան քարավանը»:

Նախարար Հենրիկ Քոչինյանը սա բացատրում է հովհարային անջատումներով: *«Քաղաքի նախագծման օրերին այս խնդիրը անտես արվել է, և սնուցման աղբյուրը ողջ թաղամասի համար, ներառյալ փողոցները, դրվել է մի կետում: Մենք հիմա փորձում ենք գործը կարգավորել՝ տրանսպորտի գիծը միացնելով հակառակ ծայրից, որ երբեմն արագ է ստացվում, երբեմն՝ ոչ: Սակայն ենթակայաններ կան, ինչպես օրինակ Ավանի կայանը, որոնք սնուցվում են միմիայն մեկ կեսից և անջատման դեպքում այլ միացում կատարել հնարավոր չէ: Նույն վիճակում է նաև Կիևյանի խաչմերուկը, անջատումից ողջ տարածքը «կաթվածահարվում է»:*

Բացատրությունն սպառիչ է ու համոզիչ: Սակայն ի՞նչ անենք այն բանին, որ նույնը հաճախ կրկնվում է նաև առավոտը, երբ կայանից անջատումներ չեն լինում: Կարծում ենք, սխալ չէր լինի կենդանաբանական այգու երկարությամբ ուղիղ տեղ վերահսկող մի կետ դնել՝ Նորքի զանգվածի բնակչությանը փրկելով բարձունքը ոտքով հաղթահարելու տաժանակրությունից:

Նորքի 2-րդ զանգվածի բնակիչներին հուզում է ևս մեկ հարց, ինչո՞ւ են այստեղից հերթով հանվում տարածքը սպասարկող թվակիր մեքենաները:

Երկար տարիների փորձառու երթակարգիչ Վոլոդյա Հարությունյանը հիշում է, որ սրանից դեռ 20-25 տարի առաջ, երբ զանգվածի բնակչության թիվն ընդամենը 20 հազար էր, սպասարկող մեքենաների քանակը հասնում էր 36-38 միավորի: Այսօր բնակչության թիվը 46 հազար է, գումարած զանգվածում տեղավորված ուսանողական ավանի 4500 ուսանողություն ու 500-ից ավել փախստականները, սակայն տրանսպորտի թիվն ավելանալու փոխարեն նվազել է երեք անգամ: Սա պաշտոնապես:

Դժգոհության հիմնական պատճառը 53 համարի ավտոբուսի, ապա 11 համարի երթուղային տաքսու այլ գծեր տեղափոխելն է, եղած երկու ավտոբուսների (հ. 55 և հ. 58) թվաքանակի խիստ կրճատումը, որի պատճառով Գայի արձանի կանգառում մշտապես մեծ կուտակումներ են լինում: Խնդիրն ավելի է բարդացնում ուսանողությունը: Բնակչությունը պարզապես վախ ունի, թե կզրկվի տրանսպորտից: Ո՞րն է ելքը:

Նախկինում բուհերը պատվիրում էին ավտոբուսներ (ընդհանուր թվով 12-14 հատ), որոնք հանրակացարանից ուսանողությանը հասցնում էին դասի: 1991 թ. սեպտեմբերից, սակայն, երբ ամեն ինչի պես խիստ սահմանափակվեցին նաև բուհերի հնարավորությունները, ավտոբուսները մեջտեղից վերացան, և ուսանողությունն ամբողջովին մնաց քաղաքային տրանսպորտի հույսին:

Դրությունը փոքր-ինչ շտկելու շատ առաջարկներ կան, թե դրանք ինչ արձագանք կգտնեն քաղխորհրդում ու նախարարությունում, արդեն հայտնի է, և մեծ սպասելիքներ չկան: Սակայն, երբ պահանջատերը ժողովուրդն է, թեկուզ չաղմկող, շատ չբողոքող ժողովուրդը, ինչ-որ բան, այնուամենայնիվ, պետք է շտկել:

Տրանսպորտի ընդհանուր վիճակի բարելավման համար, բացի բուն անձնակազմից, գերլարումով պետք է աշխատեն տնտեսության շատ ու շատ օղակներ՝ սկսած սահմանափակման մասնագիտացված ավտոտնտեսություններից, ճանապարհաշինական մարմիններից մինչև... բնակշինարարություն: Այո՛, բնակշինարարություն, որովհետև այս բնագավառի աշխատողների մեծ մասը աշխատանքի է հրավիրվել բնակարան ստանալու պայմանագրի կնքումով և դեռ տուն ստանալու հույսը չի կորցրել:

Հարկ չենք համարում անդրադառնալ աշխատավարձի խնդրին, որովհետև... Մահարին կասեր՝ հարաբերական երջանկություն...

Այս հարաբերական զգացողությամբ պետք է համակվեր նաև մեզնից յուրաքանչյուրը՝ օրերից մի օր ավելի բարելավված տեսնելով երևանյան տրանսպորտի վիճակը: Տա՛ աստված, որ Երքաղվարչության ձեռնարկած աշխատանքները՝ գերլարված ժամերի տևողության մեծացման հաշվին առավելագույնս օգտագործել տրանսպորտի հնարավորությունները, շուտով մտնեն ցանկալի ավարտի՝ իրենց հետ բերելով վերոհիշյալ հարաբերականի զգացողությունը:

Սա հնարավոր կլինի կիրառել ձեռնարկությունների և ուսումնական հաստատությունների աշխատաժամի որոշակի փոփոխություններ մտցնելուց հետո, ինչը, ըստ երևույթին, կպահանջի բազմակողմանի փոխզիջողություն: Բավարար տարբերակներ մշակող համակարգչային աշխատանքները առայժմ միջանկյալ փուլում են, և ըստ վարչության պետ Ա. Բարսեղյանի, հունիսից շուտ չեն կարող կիրառվել:

Ինչևէ, փնտրումները միշտ էլ կարող են արդյունքի հանգեցնել, սակայն կարևորը վերջնական արդյունքի հասնելն է:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԴԵՄԻՐՃՅԱՆ

Մոսկվայի հայ եւ ադրբեջանցի մտավորականության կոչը

Մարտի 23-ին, Մոսկվայում բնակվող հայ և ադրբեջանցի մտավորականության ներկայացուցիչները հանդիպել են Մոսկվայի կառավարության առանձնատանը և քննարկել Ղարաբաղյան խնդիրը: Հանդիպման մասնակիցներն ընդունել են, որ Լեռնային Ղարաբաղում տեղի ունեցող իրադարձությունների համար առաջին հերթին պատասխանատու են Հայաստանի և Ադրբեջանի կառավարությունները, և որ ուժային միջոցներով այն լուծել արդեն հնարավոր չէ: Մտավորականության ներկայացուցիչները դիմել են երկու կողմերին՝ կոչ անելով նրանց դադարեցնել մարտական գործողությունները և նստել բանակցությունների սեղանի շուրջ:

Դիմումի մեջ նշվում է, որ անհրաժեշտ է վերացնել կոնֆլիկտի գոտում գտնվող բոլոր տարածքների շրջափակումը, դադարեցնել զենքի մատակարարումները, դիմել ՄԱԿ-ին և այլ միջազգային կազմակերպություններին՝ խնդրելով նրանց նպաստել խաղաղության կարգավորմանը:

«Ո՞վ է կրթելու ապագա սերնդին»

Սոցիալական ծանր վիճակից բողոքում են նաև հանրակրթության ուսուցիչները: Դեռևս դեկտեմբեր ամսին կազմավորվեց գործադուլային կոմիտե, որի հիմնական պահանջն էր աշխատավարձի բարձրացում 10 անգամ: Մարտի 1-ից բյուջետային հիմնարկների աշխատողների աշխատավարձի 30 տոկոսով բարձրացումից հետո, ուսուցիչների գործադուլային կոմիտեն պահանջեց այն բարձրացնել 3 անգամ: Ինչևէ, մարտի 23-ին նախատեսվել էր հանրակրթության ուսուցիչների մեկօրյա նախազգուշական գործադուլ: Երբ դիմեցինք լուսավորության փոխնախարար Սեդա Ղաբաղյանին, այնտեղ էին գտնվում գործադուլ արած Երևանի թիվ 137 դպրոցի ուսուցիչները: Ինչպես փոխնախարարն ասաց, այդ դպրոցը քաղաքի լավագույն դպրոցներից է: Այն ժամանակ, երբ ջեռուցման բացակայության պատճառով շատ դպրոցներ փակ էին, նրանք աշխատում էին:

«Փոխարենը գոնե խրախուսանքի խոսքեր լսեցինք», դժգոհում է հայերենի ուսուցչուհի Իզաբելլա Ալվազյանը: Մենք հոգեբանորեն պատրաստ էինք գործադուլի: Մեզ կայծ էր պետք, որպեսզի բոցկվեինք: Ասում են սպասեք և հուսացեք: Բայց ինչպե՞ս, երբ երեխային չեմ կարող կերակրել», շարունակում է նա:

«Մեր բողոքի մեջ պետք չէ քաղաքական նպատակներ փնտրել», ասում է նույն դպրոցի պատմության ուսուցիչ Սեդա Ամիրյանը:

Ինչպես տեղեկացանք փոխնախարարից, գործադուլ էին արել միայն Երևանի թիվ 137, 50 և 158 դպրոցների ուսուցիչները: Նրանք զրկվել են մեկօրյա աշխատավարձից: Այսօր իսկապես շատ քչերը կարող են իրենց նվազագույն պահանջները բավարարել, սակայն պետության համար շատ կարևոր է կրթական համակարգի կայունությունը:

Շաբաթական 27 ժամ պարապող ուսուցիչների միջին աշխատավարձը 1000 ռուբլի է կազմում:

«Իհարկե, դա քիչ է: Բայց չեմ կարծում, որ կառավարությունն այսօրվա դրությամբ կարող է ավելին անել», ասում է փոխնախարար Սեդա Ղաբաղյանը: Պարզապես գործադուլավորներն այսօր զգացմունքային են մոտենում հարցին: Իսկ այդ գործադուլային կոմիտեի անդամները շատ ծանր տպավորություն են թողել ինձ վրա: Չեմ կարծում, որ նրանք ազնիվ մղումներից ելնելով են դնում այդ հարցը: Ինձ համար ակնհայտ է, որ քաղաքական խնդիրներ կան այստեղ: Այսօր բավականին ակտիվորեն գործադուլավոր ուսուցիչների շահերը պաշտպանում են ՀԱՄԽ-ը և Դեմոկրատական (նախկին կոմունիստական) կուսակցությունը, որոնք 70 տարի լայն հնարավորություններ ունեին բարելավելու ուսուցիչների վիճակը»:

Սա նախազգուշական գործադուլ էր, ասացին թիվ 137 դպրոցի ուսուցիչները: Եթե մինչև մարտի 31-ը որևէ փոփոխություն չլինի աշխատավարձի հետ կապված, աշխատելն անիմաստ կդառնա:

Փոխնախարարն ասաց, որ, այնուամենայնիվ, ինքն այսօր ծանր իրավիճակից դուրս գալու ելք չի տեսնում:

«Իսկ վաղը՝ կերևա», ավարտեց նա:

ԳԱՅԱՆԵ ԱՖՐԻԿՅԱՆ

ՄԵԶ ԳՐՈՒՄ ԵՆ

Պահպանենք մեր գիտական կարողությունը

Ծանր վիճակում է հայտնվել մտավորականությունը: Անցած տասնամյակներին ստեղծված գիտահետազոտական ծավալուն կենտրոնների մի մասը բաժին ընկավ նաև Հայաստանին: Հանրապետությունը կարծես ակամա ձեռք բերեց հզոր գիտական կարողություն: Սակայն այն այժմյան ճգնաժամային պայմաններում մատնված է անգործության ու ի վիճակի չէ անգամ իր ապրուստի միջոցները հոգալ:

Կոշկակարներ ու դերձակներ են հարկավոր հիմա, և ոչ գիտնականներ ու մասնագետներ: Մասնագետների այդ դասն իր պարզ գոյատևման համար արտագաղթելու է, այդ ընթացքն արդեն սկսվել է: Շուտով կփակվեն գիտական հիմնարկները, և ժողովրդի միտքը կհայտնվի երկրի սահմաններից դուրս:

Կարծում եմ, վիճակը դեռևս հնարավոր է շտկել: Պարզապես անհրաժեշտ է առանց հապաղելու աշխատանք գտնել մեր գիտական կազմակերպությունների համար: Եթե նախկինում նրանք սպասարկում էին համայնավարական ճամբարը, ապա այժմ համապատասխանաբար վերադասավորվելով, ավելի մեծ արդյունավետությամբ կարող են աշխատել ԱՄՆ-ի և Եվրոպական միության հզոր գիտահետազոտական հաստատությունների համար, անհամեմատ համեստ վարձատրությամբ, որը շուկայական հարաբերությունների պայմաններում կհանդիսանա նրանց մրցունակության հիմնական երաշխիքը: Միաժամանակ կաճի ու կզարգանա մեր գիտնականների մասնագիտական հմտությունը, պատշաճ մթնոլորտ կստեղծվի տեղում համապատասխան գիտատար արտադրություններ կազմակերպելու համար:

Գործի շիտակ և շրջահայաց կազմակերպման դեպքում հայ գիտնականները հնարավորություն կստանան աշխատել հայրենիքում: Եվ միջազգային համագործակցության շնորհիվ կստեղծվի այն անհրաժեշտ ոլորտը, որի շրջանակներում էլ կընթանա մեր երկրի ապագա զարգացումը, մեր ժողովրդին կպատկանի պատշաճ տեղ միջազգային ասպարեզում:

ԳԵՎՈՐԳ ՑԱԽԱՆՈՍՅԱՆ

digitised by A.R.A.R.@

Սփյուռքահայ մամուլ

Արցախի ժողովուրդին օգնութիւն՝ երկու հանգանակութիւններով

Ժամանակին հաղորդել էինք գոտեպնդիչ լուրը. Հայաստանյայց եկեղեցու եւ հայկական կրոնական մյուս համայնքների եւ բարեգործական կազմակերպությունների միացյալ ճիգերով փետրվարի 29-ին Լոս Անջելեսում կազմակերպվել էր հեռուստամարաթոն՝ արցախահայությանը մարդասիրական օգնություն հասցնելու նպատակով, եւ հանգանակվել էր ավելի քան 680 հազար դոլլար, որին իր ծանրակշիռ 3 միլիոն դոլլարի հավելումով հետագայում նպաստել էր նաեւ Քըրք Գրքորյանը:

Ստորեւ լույս տեսնող հոդվածից ցավով վերահասու ենք դառնում, որ նույն նպատակով զուգահեռ հանգանակություն կազմակերպած ՀՅ Դաշնակցությունը իր մամուլում տգեղ ելույթներով փորձել է խանգարել միացյալ հանգանակությանը:

Արժե սակայն ավելացնել, որ մինչ միացյալ հանգանակության հավաքած միջոցները հասնում են 4 միլիոն դոլլարի, ՀՅԴ-ի հանգանակության արդյունքները հազիվ են գերազանցում 250 հազարը:

Երկու տեսակ դպրոցական ցանց կը տանին մեր գաղութի ծնողները, երկու լեզու գործածելու նման: Եկեղեցական երկու առաջնորդութիւններ կը տանի մեր գաղութը, ու երկու հանգանակութիւն ալ կը գոյացնէ մէկ նպատակի համար: Այս ընթացքով երկու հայրենիք ալ պիտի ունենանք (Աստուած չընէ), ինչպէս երկու Եկեղեցիի դրութիւնը կը փորձուի նուիրագործել մինչեւ հիմա:

Կասկած կա՞յ ըսելու, որ հանգանակութիւնները մէկ նպատակի համար են, անոնք կազմակերպուած են օգնելու համար Լեռնային Ղարաբաղի ժողովուրդին: Գէր հանգանակութիւններէն մէկուն յայտարարուած յստակ նպատակը այդ է: Միւսին նպատակն ալ կ'ենթադրուի, որ Արցախի համար ըլլայ, հակառակ այն իրողութեան, որ... «չէքերը կը խնդրուի գրել» օրաթերթի մը, հեռուստացոյցի կայանի մը եւ կամ սատիոկայանի մը անունով:

Բառերը չծամծմենք:

Հանգանակութիւն մը կազմակերպուած էր ՀՅ Դաշնակցութեան «Արցախի Ֆոնտ»ի մը անունով: Իսկ գաղութային միւս հանգանակութեան հովանաւորողներն են Հայոց Եկեղեցւոյ հայոց առաջնորդարանը, Հայ Աւետարանական եկեղեցիները, Հայ Կաթողիկէ համայնքը եւ բարեսիրական-մարդասիրական կազմակերպութիւններ, որոնք սակայն... կը խնդրեն որ «չէքերը գրուին» Հայոց Առաջնորդարանի Ղարաբաղի հիմնադրամի անունով:

Այսքան մը՝ չէքերուն հասցէագրումի տարբերութեան մասին:

Մինչ «Արցախի Ֆոնտ»ին յայտարարութիւնը երեւցաւ կազմակերպութեան օրաթերթին ու քանի մը աժան խմբագրական սիւնակներու մէջ, միւս հանգանակութեան առաջին հանգրուանը կատարուեցաւ հեռուստացոյցի հայկական յայտագրին վրայ 6 ժամ տեւող թելեթոնով մը, շաբաթ, փետրուար 29, կէս գիշերէն մինչեւ կիրակի, մարտ 1-ի առաւօտը:

Երկու հանգանակութիւն կ'ենթադրէ մրցակցութիւն, որ իր հերթին կ'ենթադրէ աւելի մեծ հաւաքական գումար մը, որ իր հերթին պէտք է ենթադրէ ղարաբաղցիներու աւելի լայն օժանդակութեան կարելիութիւններ:

Սակայն այնքան ալ պարզ չեն մեր գաղութին գործերը:

Հայոց Առաջնորդարանի Ղարաբաղի հիմնադրամի հանգանակութիւնը բարոյական նեցուկն ու օրհնութիւնն ունէր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա-ին: Արցախի խորհրդարանի նախագահ Արթուր Մկրտչեան իր պատգամը՝ ուղղուած ամերիկահայութեան, յանձներ էր Արցախի Առաջնորդ Գեր. Պարգեւ Եպս. Մարտիրոսեանին, որ իր կարգին հիւրն է բեմին Առաջնորդ Գեր. Վաչէ Արք. Յովսէփեանի: Աւետարանական համայնքի սիրուած վերապատուելի Պերճ Ճանպազեանի եւ Կաթողիկէ համայնքի հովիւ Ռաֆայէլ Վրդ. Մինասեանի ներկայութիւնը հանգանակութեան ղեկավարութեան մէջ եւ թելեթոնի ընթացքին, յանկեալ վըստահութիւն կը ներշնչէր եւ միացեալ լուրջ ճիգի մը արդիւնքը կու տար:

Ամբողջ ծրագիրը վստահելի մարդոց ձեռքն է:

Արդէն հանգանակութեան մը յաջողութեան բանալին ղեկավարներու վստահելիութեան մէջ պէտք է փնտռել:

Թելեթոն մը, այն ալ համեստ կազմակերպութեամբ, եւ արդէն կէս միլիոն դոլարէն աւելի հանգանակուած է: Թելեթոն մը, որուն մասնակիցները 10-20-50 դոլար «աղքատի լումա»ները կու տային, կէս միլիոն մէկտեղելու համար:

Յայտարարուեցաւ, թէ Արցախի ի նպաստ հանգանակութեան թիրախը 5 միլիոն դոլար է, որ պէտք է իրագործուի երկու ամիսներու ընթացքին, մինչեւ Սուրբ Զատիկ: Վստահ ենք, որ պիտի յաջողի ծրագիրը, որովհետեւ կազմակերպիչներն ու ղեկավարները հաւատքը ունին իրենց ձեռնարկած գործին հանդէպ. եւ նկատի ունենալով այսպիսի ծրագիրներ ընկալելու եւ քաջալերելու մեր ժողովուրդին հրաւէրի պատրաստակամութիւնը, այս հանգանակութիւնը մեր գաղութին մեծ յաջողութիւններէն մէկը պիտի դառնայ:

Հաւաքուած գումարները պիտի դրուին շատ բացայայտ հաշիւի մը մէջ, որ կը պատկանի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան: Արտասահմանեան այս հաշիւէն ամբողջ գումարը պիտի փոխանցուի Արցախի կառավարութեան, երբ կարիքը զգացուի եւ պահանջքը ներկայանայ: Գեր. Պարգեւ Եպս. Մարտիրոսեան եւ բժիշկ Վարդգէս Նաճարեան պիտի յանձանձեն պահանջները, գիտակցութեամբ եւ արտօնութեամբ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան:

Դրական այս պատկերին ամենէն փայլուն մասը այն խոստումն է, որ կատարուած է հանգանակութեան ղեկավարներուն կողմէ, այսինքն, ամբողջական եւ հետեւողական համարատուութիւն պիտի կատարուի ոչ թէ անգոյ կամ աներեւոյթ «վերին մարմնի» մը, այլ նուիրաբերող ժողովուրդին: Բոլոր նուիրատուները պիտի ունենան իրենց ստացագիրները, իսկ մամուլի միջոցով պիտի յայտարարուի նուիրաբերողներուն ցանկը:

Հանգանակութեան գումարները Արցախի կառավարութեան թելադրութեամբ եւ կաթողիկոսութեան գիտակցութեամբ պիտի գործածուին Արցախի ժողովուրդին հազարաւոր կարիքներուն, պահանջներուն, ներկայի եւ ապագային ապահովութեան ի խնդիր: Պիտի գնուին ուտեստեղէն, դեղորայք, հիւանդանոցային եւ բժշկական կազմածներ, կենցաղային պիտոյքներ, ի վերջոյ, լայն գիծերու մէջ առած, մարդասիրական-բարեգործական մեծագոյն ծրագիրն է, որ գործադրութեան կը դրուի սփիւռքի գաղութի մը կողմէ:

Մեր պատմութեան մէջ շատ հազուադէպ են հաւաքական պայքարներու յաղթանակները: Հայաստան ձեռք ձգեց իր ճակատագիրը որոշելու անկախութիւնը. Արցախի ժողովուրդը հասած է ազատութեան սեմին, հայկականօրէն ապրելու եւ Հայաստանին միանալու իրաւունքներու նուիրագործումին: Այս հանգրուանին, սփիւռքի հայկական հաստատութիւնները շռայլանքը պէտք չէ ունենան խանգարելու իրարու գործերը. դժուարութիւններ եւ խոչընդոտներ պէտք չէ ստեղծեն հաւաքական միջոցառումներուն առջեւ:

Այս ոգիով եւ գիտակցութեամբ առաջնորդուած, «Արցախի Ֆոնտ» ստեղծող կազմակերպութիւնն ու իր «Ասպարէզ» օրաթերթը ցոյց պէտք է տային այն զգուածութիւնը, լրջութիւնը ու հասունութիւնը, որ կ'ակնկալուէր բանականութիւն ցուցաբերել ուզող հաւաքականութենէ մը:

Դառնալ յուսախաբ կ'ըլլայինք:

Անգամ մը եւս կը համոզուէինք, որ լաւատես ակնկալութիւնները տեղ չունին մեր կեանքէն ներս:

Կ'ըսէինք, թէ այդքան ալ պարզ չեն մեր գաղութին գործերը:

Այո, ցաւով միայն կարելի է արձանագրել այն տխուր կեցուածքը, որ ցուցաբերուեցաւ դաշնակցական սիւնակագիրի մը կողմէ, յաջորդած թելեթոնի նախօրեակին: Հայոց Առաջնորդարանի Ղարաբաղի հիմնադրամի հանգանակութիւնը ներկայացուելէ ետք որպէս շփոթ յառաջացնող թելեթոն մը՝ **«անծանօթ մարդոց կեղծ դրամահաւաքի աշխատանք»** որպէս, անոր ղեկավարները կ'որակուէին **«սուտ հայրենասէրներ», «առաւ փախաւներ», «դրամաշորթներ»**:

Կոչ կ'ուղղուէր ժողովուրդին, որ Արցախի հանգանակութեան ճիշդ հասցէին փնտռտուքը կատարէ: Իսկ ամենէն սրտառուչը խանդավառ այս վարկաբեկումներուն սա քանի մը տողերն էին. **«Ամերիկահայութիւնը իր նուիրատուութեան հասցէի փնտռտուքը կատարելու ժամանակ անտես պէտք չէ ձգէ նաեւ այն իրողութիւնը, որ արցախահայութիւնը ներկայիս իր ճակատագիրը յանձնած է Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան»**... Եւ այլն, եւ այլն:

Եղա՞ւ:

Հաւատալ ուզողը միայն թող հաւատայ գրուածին:

Խե՜ղճ հաւատացեալներ:

Հարց պէտք է տալ սիւնակագիրին, կա՛մ դաշնակցութեան ղեկավարութեան.

– Ուրախութիւն չի՞ պատճառեր այն իրողութիւնը, որ «արցախահայութեան ճակատագիրը ստանձնած» դաշնակցութեան ղեկավարութենէն զատ ու անկէ դուրս ուրիշներ ալ կան արցախահայութեան օժանդակել ուզող, մանաւանդ հաւաքելով գումարներ այն խաւերէն, որոնք վըստահութիւն չունին այժմու դաշնակ ղեկավարներու հանդէպ:

Հարց պէտք է տալ դարձեալ.

– Դաշնակցութենէն դուրս գտնուող յարանուանութիւններու պետե՞րն ալ գործելու եւ արցախահայութեան օժանդակելու արտօնութիւն պէտք է հայցեն կարգ մը դաշնակներէն:

Հարց մը եւս.

– Ո՞րն էին թելեթոնը խանգարել փորձողները, եւ ինչո՞ւ երկու առիթներով ճիգ թափուեցաւ արգիլելու, որ հեռուստացոյցի օտար կայանը հայկական թելեժամին տրամադրուէր:

Արդեօ՞ք Արցախի ի նպաստ ուրիշ հանգանակութիւն մը այն ժամանակ կը նկատուէր, վնասաբեր է «ՀՅԴ Արցախի Ֆոնտ»ի հասոյթներուն:

Արցախի օժանդակութեան յանձնառութիւնը ստանձնած կազմակերպութիւն մը իր հրճուանքը եւ շնորհակալութիւնը պէտք է յայտնէ երկրորդ կամ երրորդ հանգանակութիւն կատարողներուն, եթէ անշուշտ իր այդ յանձնառութեան մէջ անկեղծ է դաշնակցական տեղական կազմակերպութիւնը:

Պարզուող երեւոյթները ցաւոտ եզրակացութիւններու կ'առաջնորդեն մեզ դժբախտաբար:

«ՀՅԴ Արցախի Ֆոնտ» կազմակերպել եւ գաղութային միացեալ միւս ճիգը լրջօրէն խանգարել եւ վարկաբեկել փորձելով, ՀՅ Դաշնակցութիւնը արդեօք ապացոյցը չի՞ տար, որ իր նպատակը Արցախի ժողովուրդին օժանդակել աւելի, սփիւռքահայ իր մանր-մունր արցախները փրկելն է:

ՎԱՉԷ ՍԵՍԵՐԵԱՆ
«Նոր Օր»

«Սփյուռքի մեջ ապրելը մեր ցանկությամբ չէ»

«1928 թվին ծնված եմ Հալեպի մեջ: Նախակրթությունս առնելով Հալեպի Գյուլբենկյան վարժարանի մեջ, առաջին վայրկյանեն ալ ազգային ոգով տոգորված եմ»:

Բժիշկ, լրագրող եւ հրատարակիչ Թորոս Թորանյանին հանդիպեցի Երեւանում, փետրվարին. «եկել եմ ժողովրդիս հետ զգալու առօրյա դժվարությունները», ասաց նա:

Պատմելով օտարության մեջ հայի կյանքից, նա ասաց. «Երբ ինչ մը հասակ առինք եւ սկսանք որոշ չափով հասկնալ, մեկ բան հասկցանք՝ ամենեն կարեւորը հողին կապվելն է: Մենք կկարծեինք, թե աշխարհը մեզ կճանչնա: Սակայն շատերը Հայաստանի տեղը քարտեզի վրա չէին գիտեր: Վերջերս, իհարկե, երկրաշարժի պատճառով աշխարհը մեզ ավելի ճանչցավ. 15-ի ջարդերու ժամանակ ալ մեզ ինչ մը ճանչցած են: Ջարդերու ժամանակ ձայն չեն հանած, ջարդերեն վերջը որբանոցներ հիմնած են: Եւ որոշ չափով մեզ սորվեցուցած են մուրացկանության, որուն պետքը չունինք: Շատ կարեւոր է, որ յուրաքանչյուր հայ իր հայրենիքին մեջ ապրի եւ եթե արտասահմանի մեջ կապրի, միայն այն պայմանով, երբ հոն կարեւոր աշխատանք մը կտանի իր ժողովուրդին համար:

Արտասահմանն ալ շիլափիլավ է. երազներ չունենանք այդ մասին: Որովհետեւ եթե այստեղ կխոսվի Ղարաբաղի կամ Հայաստանի շրջափակումի մասին, հայ մարդը հոն չծնած՝ շրջափակումի մեջ է: Չորս կողմը օտարներ են: Եւ այնտեղ, ինչպես Շահնուրը շատ լավ ներկայացուցած է 27 թվին գրած իր «Նահանջը առանց երգի» վեպին մեջ, «Կնահանջե լեզուն, կնահանջենք բոլորս... Մեղա՜, մեղա՜ Արարատին»: Իսկ այդ նահանջը կամավոր չէ:

Ուստի, սփյուռքի յուրաքանչյուր ընտանիք իր տունը պետք է բերդի վերածե: Ես կկարծեմ, որ եթե հայ ժողովուրդի դատին համար աշխարհի վրա մեկ հոգի գտնվի, որ ստիպված աշխատի, ուրեմն օր մը այդ դատը կրնա հաղթանակել»:

Մասնագիտությամբ բժիշկ Թորոս Թորանյանի հրատարակած գրքերի թիվը հասել է 110-ի: Վերջին երկու տարիների ընթացքում 20 անուն գիրք է հրատարակել՝ «Կանաչ սարեր», «Արեւ ես խմած դարերով», «Կարոտի ճամփաներով», «Ամրող վարդեր» եւ այլն: Նրա գրական գործունեության մեջ կարեւոր տեղ են գրավում նաեւ թարգմանությունները: Պարսկերենով թարգմանաբար հրատարակել է Գեւորգ Էմինի ստեղծագործությունները, «Գիրքը» եւ այլն:

«Վերջերս մի գիրք կարդացի, որտեղ կըսվի, թե 5-րդ դարում մի քանի հազար հայ կապրեր Կահիրեի մեջ: Հայերը երկու հազար տարիներե ի վեր կապրին արաբական երկիրներու մեջ: Իսկ ներկայիս մեր դերը ան պիտի ըլլա, որ արաբները մեզ ճանչնան ոչ միայն իբրեւ լավ արհեստավոր: Ամենահիմնականը՝ պետք է գաղափար կազմեն մեր մշակույթի մասին: Այդ է պատճառը իմ մղումին: Ես 12 գիրք հրատարակած եմ հայ գրականութենեն թարգմանաբար արաբերենի»:

Թ. Թորանյանը հրատարակել է արաբ պատմագիրներ Մրուան Մդաւարի եւ Էդիթ Սեյեղի գործերը, այդ թվում՝ վերջինիս «Հայաստանը արաբական պատմագրության մեջ» գիրքը:

«Ի՞նչ ըրի, շարունակում է Թորոս Թորանյանը: Ես այն ժամանակ դեռ նոր էի ավարտել եւ դրամ չունեի: Գիրքը տակավին ձեռագիր, տուներ տուն գացի եւ 700 օրինակ վաճառեցի, ըսելով. «Աս գիրքը պիտի տպենք, դրամ չկա»: Երբ արաբը մեզ ճանչնա որպես մշակույթի կերտող, կսկսի սիրել մեր մշակույթը, այդ դեպքում մեզ ալ կսիրե:

Բոլորովին վերջերս ձեռքս ինկավ «Արեւելքի քրիստոնեական գորգը» գիրքը, որուն հեղինակը գերմանացի էր: Գրքում, որ թարգմանված է տարբեր լեզուներով, կարգ մը նորերու հետ գրված է. «Գորգը ծնունդ է հայկական բարձրավանդակի»: Առաջին էջեն մինչեւ վերջը կխոսի հայկական գորգի մասին: Հայերը գիրք գրած են գորգի մասին, բայց համարձակ չեն կրնար ըսել, թե գորգը հայկական ստեղծագործություն է: Գերմանացի այդ հեղինակը փաստերով գրած է: Որովհետեւ Ադրբեջանն ալ այսօր կըսե, թե գորգի հայրենիքը Ադրբեջանն է: Իսկ Հայաստանը տարածված էր մինչեւ Կասպից ծով...

Մենք պրոպագանդելիք գործեր շատ ունինք. մեր ճարտարապետությունը, գրականությունը, կիրառական արվեստը, որու մասին աշխարհը լուր չունի: Ես գտնում եմ, որ սփյուռքի հայը իր ապրած երկիրներու մեջ իր ժողովուրդին պրոպագանդիստը ըլլալու կոչված է: Մենք միայն մեր երկրին ծառայած չենք, օտարներուն ալ ուզածի չափ ծառայած ենք: Հիմա համաձայն եմ Պարույր Սեւակի հետ, որ ուսանող եղած տարիներուն օր մը ինծի ըսավ. «Մենք շուն ժողովուրդ ենք: Նույնիսկ թշնամուն հավատարիմ ենք: Երանի կատու ժողովուրդ ըլլայինք, մեր ճանկերը ցույց տայինք»:

Այնուհետեւ շարունակելով խոսակցությունը իր հրատարակչական գործունեության մասին, Թորոս Թորանյանն ասաց.

«Սփյուռքի մեջ գիրք հրատարակելը նման չի Հայաստանի մեջ նավթի հորեր փորելուն: Գիրքը պիտի հրատարակես դուն քու դրամով: Երբեւիցե փուռեն դուրս եկած հացի պես չեն ընդունած գիրքը: Սփյուռքը հետզհետե կդառնա նվազ ընթերցասեր: Ես հեղինակներ գիտեմ, որոնց գիրքերը, դրամ չունենալու պատճառով, դատապարտված են ձեռագիր մնալու: Գիրքի գործով ես սկսա զբաղվիլ մանկութենես ի վեր: Ասիկա ինծի համար նվիրումի հարց է: Ինչ որ բժշկական ասպարեզիս մեջ 20 տարի ես շահեցա, ամբողջությամբ անմնացորդ տրամադրեր եմ գիրքերու հրատարակելուն: Սկիզբները իմ հրատարակած գործերը կըտպեի 2000 տպաքանակով, այնուհետեւ՝ 500: Հրատարակելե հետո մեծ դժվարություն է նաեւ առաքման հարցը: Նախ արտոնություն պիտի առնես գիրքին համար: Միշտ ալ դուն բնավ շահ չունիս այդ գիրքերեն: Ընդհանրապես յուրաքանչյուր գիրք հրատարակողի համար վնաս է: Հեղինակն ինքը պետք է զբաղվի առաքման հարցերով: Կղրկեմ ծանոթներուս տարբեր երկիրներ, թերթերուն: Արաբները հազարներով կտպեն եւ կսպառեն: Անոնք խոշոր կազմակերպիչներ ունին, որոնք իրենց կապավինեն: Դաժան պայմաններ են, բայց մենք չպիտի հուսահատինք: Անգամ մը Երեւանեն եկած էին երեք դասախոսներ: Իմ ինքնաշարժովս իրենց ինչ մը պտտցուցի քաղաքին մեջ: Ինքնաշարժիս մեջ ամբողջը գիրքեր էին: Երբ զարմացան, թե ինչու այդքան շատ գիրք կա, ես պատասխանեցի, թե ինքնաշարժը պատկանում է սուրբ Մեսրոպ Մաշտոցին, ես ալ անոր վարորդն եմ:

Պետք է մարդու բազկերակը համահունչ ըլլա իր ժողովրդին»:

ԳԱՅԱՆԵ ԱԶՐԻԿՅԱՆ

digitised by A.R.A.R.@

Անցյալ շաբաթ Երեւան էին այցելել երկու թուրք լրագրողներ թուրքական խոշոր եւ ազդեցիկ «Սաբահ» ու «Ջումհուրիյեթ» թերթերից: Խմբագրությունում տեղի ունեցավ զրույց, որ ներկայացնում ենք ձեր ուշադրությանը:

Թուրք լրագրողները Հայաստանում

«Երկու երկրների գիտակից եւ ոչ արկածախնդիր լրագրողների պարտականությունն է ընթերցողներին մատակարարել ճշմարիտ լուրեր»

– Նախ, շնորհակալ ենք այցելության համար, կցանկանայինք իմանալ դրդապատճառները:

Ռահմի Գյունդուզ
(«Սաբահ»)

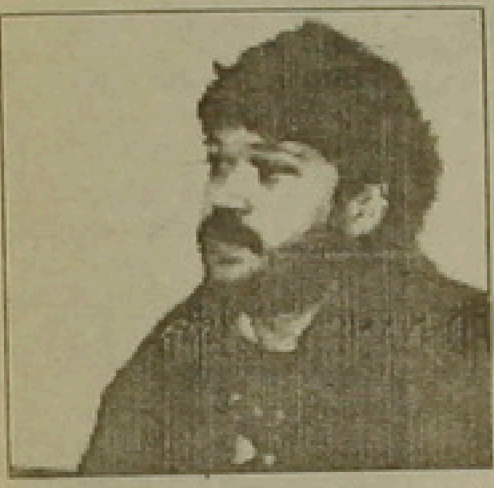

– Մենք էլ մեր գոհունակությունն ենք հայտնում ձեր ցուցաբերած բարյացակամության, բարեկամության եւ մանավանդ ձեր հյուրասիրության համար: Հայաստան գալու մեր նպատակը տարբեր հարցերի շուրջ Հայաստանի տեսակետն ու կարծիքները իմանալն է, որոնք ուզում ենք անկողմնակալորեն ցույց տալ թուրքական մամուլի միջոցով: Մենք ցանկանում ենք շփվել հայ մարդկանց հետ` սկսած փողոցի անցորդներից մինչեւ պետական պաշտոնյաները: Մասնավորապես ուզում եմ նշել, որ մենք դատավոր չենք, այլ արեւմտյան իմաստով լրագրողներ, որոնք լուրերը հաղորդում են ինչպես որ կան:

Ֆաքիր Յըլմազ
(«Ջումհուրիյեթ»)

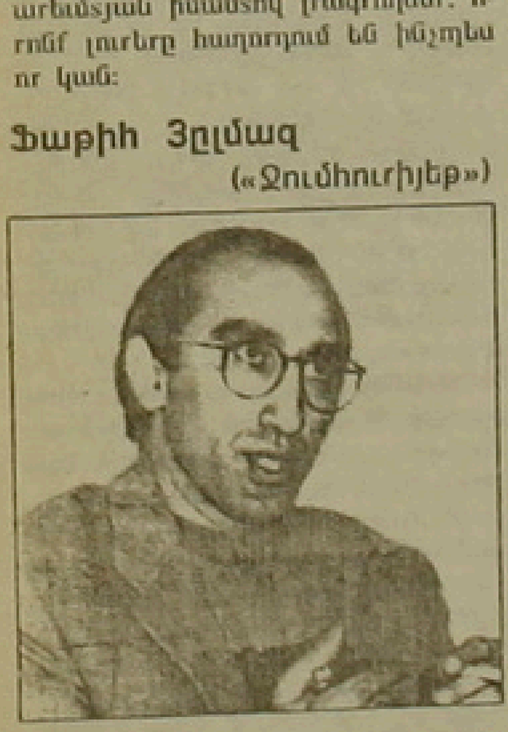

– Սա իմ երրորդ այցելությունն է Հայաստան: 1991 թ. նոյեմբեր ամսին էի այստեղ, երբ Թուրքիա-Հայաստան հարաբերություններում նոր հանգրվանի հասանք: Թուրքիան ճանաչեց Հայաստանի անկախությունը եւ սկսեց դիվանագիտական հարաբերություններ հաստատելու նպատակով քայլեր անել, որն աշխուժացավ մանավանդ փետրվար ամսին, երբ Ստամբուլում հրավիրվեց Սեւծովյան երկրների տնտեսական համագործակցության համաժողովը, եւ երկու երկրների բարձրագույն դիվանագետները հանդիպեցին: Սակայն հենց այս ժամանակ էլ նոր հարցեր ծագեցին: Թուրքիան, նախքան Հայաստանի հետ դիվանագիտական հարաբերություններ հաստատելը, ուզում էր որոշ նախապայմաններ մտցնել ստորագրվելիք արձանագրության մեջ: Նա սպասում է այս նախապայմանների պատասխաններին: Ահավասիկ, իմ գալու առաջին նպատակը սրանց արդյունքները իմանալն է: Երկրորդ նպատակը: Այսպես Ղարաբաղի հարցն է: Այսինքն` Թուրքիա-Հայաստան հարաբերություններում թե Ղարաբաղի հարցում Հայաստանի ղեկավարների տեսակետներին ծանոթանալը:

– Թուրքիայի հանրության, տարբեր խավերի մտածումները, ապրումներն ու կասկածները որո՞նք են թուրք-հայ հարաբերությունների մեջ:

Ռ.Գ. – Իմ կարծիքով, Թուրքիան այժմ շատ դժվար աշխարհաքաղաքական վիճակի մեջ է: Հայաստանը` նույնպես: Անմիջականորեն Թուրքիային հարող Ծոցի պատերազմը այսպես թե այնպես ազդեց Թուրքիայի վրա, Բալկանների պատերազմական վիճակը` նույնպես: Նախկին Խորհրդային Միության փլուզումը պայթյունավտանգ է դարձնում վիճակը, դրանից էլ առաջանում են մի շարք հարցեր: Կարճ ասած, Թուրքիայի որ կողմն էլ նայելու լինենք` անպայման հարցեր ու հարցեր: Այս բոլորից հետո Թուրքիան չի ուզենա իր համար նոր գլխացավանք ստեղծել: Թուրքիան լի է հարցերով, որից արդեն ծանրացել է: Դրա համար էլ թուրք-հայ հարաբերություններում հակված է [illegible] խաղաղություն բերելիք լուծումների, որպեսզի ամեն որ այլեւս իր գործին վերադառնա եւ իր հարցերով զբաղվի: Թուրքիայի կողմից Հայաստանի անկախության ճանաչումը, դիվանագիտական հարաբերությունների հաստատումը, սահմանային դռների բացումը եւ այլն, թուրքական հասարակայնությունը շատ լավ ընդունեց, եւ ոչ մի առարկող չեղավ: Ինչպես ամեն տեղ, Թուրքիայում էլ կան որոշ ծայրահեղականներ, կրոնամոլներ եւ այլն, ինչպես Գերմանիայում «ճաղատ»ների խմբերը, Ֆրանսիայում Լը Պենի կողմնակիցները եւ այլն: Սրանք պատկանում են նաեւ Թուրքիային, սակայն մենք այս ծայրահեղական տարրերի համար գերմանացիներին կամ ֆրանսիացիներին մեզ թշնամի չենք հռչակում: Կարճ ասած, աշխարհն այլեւս փոխվում է, Թուրքիան էլ գիտակցում է դա:

Ֆ.Յ. – Թուրք-հայ հարաբերությունները միշտ, առավել եւս 19-րդ դարից մինչեւ օրս, օրակարգի հարց են: Նախ հայերի ըմբոստացումը, հետո 1915-ի պատահարները, որոնք հայերի կողմից ռակվեցին որպես «ցեղասպանություն», իսկ Թուրքիան ասաց. «Ոչ, պատերազմի ժամանակ թշնամու դեմ կռվելիս մեր մեջքից խփելու եկան, մենք էլ տեղահանեցինք»: Հետո երկար ժամանակ լռություն պահպանվեց: Այնուհետեւ ԱՍԱԼԱ-ի կողմից թուրքական դիվանագետների վրա եղած հարձակումները եւ այլն: Ի վերջո, Խ. Միության փլուզումը, որի հետեւանքով Թուրքիան եւ Հայաստանը դեմ դիմաց հայտնվեցին:

Անկեղծորեն ասեմ, այսօր Թուրքիան ցանկանում է ամենից առաջ ապրել խաղաղության եւ նյութական բարօրության մեջ: Վարչապետ Սուլեյման Դեմիրելը, որն իսկապես թուրք հանրապետության բազկերակն է, Ադրբեջանին ասում է. «Նայեք, ես չեմ կարող կողմնակալ լինել: Ես այս տարածքում խաղաղություն եմ ուզում, ուստի միայն անկողմնակալության կողմնակից եմ»: Սա նշանակում է, որ չնչին [illegible] բացի, Թուրքիայի հանրությունը բացարձակապես լավ է տրամադրված թուրք-հայ հարաբերություններում:

– Այդ դեպքում ի՞նչ կասեք վերջին շաբաթներին հրահրված հակահայ քարոզչության մասին: Արդյոք այս հրապարակումները չե՞ն ազդում ժողովրդի վրա:

Ռ.Գ. – Թուրքիայի հանրության մեջ այն կարծիքն է իշխում, ինձ մոտ նույնպես, թե աշխարհի բոլոր լրատվական կենտրոնները, հայկական գաղութների ու գործոն լոբբիների դրդմամբ, Ղարաբաղի եղելու- լրիվ հակառակն է: Քանի որ, բացի Ֆրանսիայի որոշ լրատվական աղբյուրներից, աշխարհի ամբողջ մամուլը հայերի դեմ էր արտահայտվել: Ֆրանսիական հինգերորդ հեռուստակայանի թղթակից Ֆլորանս Դավիդի աչքի առաջ ադրբեջանցի եւ օտար լրագրողները աղավաղել էին Խոջալուի դեպքերը: Ամերիկյան եւ եվրոպական վիդեոների լրատվական գործակալությունները այնքան մեծ բաժանորդներ ունեն, որ հանուն տեղի մի քանի հազար հայերի դժվար է հավատալ, թե հօգուտ հայերի թեքեն իրականությունը: Երկրորդ, Հայաստանի պաշտոնական լրատվությունները աշխարհին ոչինչ չեն կարողանում տալ ու տարածել, այն դեպքում, երբ ադրբեջանցիները Մոսկվայում ամեն օր 7 տարբեր լեզուներով աշխարհի ամենախոշոր լրատվական գործակալություններին կանոնավոր կերպով օրվա հարցերի շուրջ լուրեր են տրամադրում: Ուրեմն, ինչպե՞ս կարող եք հավատալ, թե հայերն աշխարհին իրենց լուրերով ռմբակոծում են: Երրորդ, դուք գոնե մեկ ամերիկյան խոշոր լրատվական գործակալություն կամ թերթ ցույց տվեք, որը անցյալ օրերին հօգուտ հայերի լուրեր տարածած լինի: Հիշեցնեմ, որ Ամերիկայում ձեր հաստատված ձեւով ամենամեծ հայկական գաղութն է, գեթ մի օրինակ ցույց տվեք, որ այստեղ վերջին օրերին հայօգուտ մի հոդված կամ լուր լույս տեսած լինի:

Ռ.Գ. – Մենք այստեղ քաղաքականության հարցերով վիճելու չենք եկել: Մենք պարզապես ցանկացանք հայտնել Թուրքիայի հանրային կարծիքը, թե իրենք ինչպես են մտածում:

– Չէ, բայց դուք ասացիք, թե համաձայն եք այդ կարծիքին: Խնդրեմ, տվեք մի օրինակ: «Հայերը խեղճ ազերիներին ջարդեցին» կամ «Հայերը հարձակվում են անմեղ ազերիների վրա», սրա՞նք են պրոհայկական լուրերը:

Ռ.Գ. – Մենք լրագրող ենք, դիվանագետ չենք:

Ֆ.Յ. – Երբ ասում ենք թուրքական մամուլ, թող Թուրքիայի մեր պաշտոնակիցները չնեղանան, սակայն միայն չորս թերթի անուն կարող եմ տալ, որպես Թուրքիայի մամուլ. «Միլլիյեթ», «Հյուրրիյեթ», «Սաբահ» եւ «Ջումհուրիյեթ»: Մնացածները, ցավալիաբար, չեմ կարող համարել Թուրքիայի մամուլ:

«Հյուրրիյեթ»-ի տպագրած նյութերը նայելիս որոշ չափազանցություններ եմ նկատում, դա իրենց աշխատանքի ոճն է: Նրանք այսպիսի լուրերով ապահովում են իրենց տպաքանակը: Իսկ մնացած երեք օրաթերթերում չեք կարող նկատել անգամ որեւէ զուտ թշնամական նախադասություն: Երբ Խ. Միությունը փլուզվեց, Թուրքիան վերագտավ բոլոր թյուրքական հանրապետությունները, որոնց հետ ինչ-ինչ պատճառներով երկար ժամանակ հարաբերությունները խզվել էին: Այսօր Թուրքիան այս հանրապետությունների համար հանդիսանում է «մոդել», եւ որոշ դեպքերի հանդեպ չի կարող անտարբեր մնալ:

– Ասացեք, խնդրեմ, նույն անկողմնակալ Թուրքիան ինչո՞ւ անտարբեր մնաց Սումգայիթի, Բաքվի, Շուշու եւ այլ դեպքերում:

Ռ.Գ. – Այն ժամանակներին դեռ կար Խ. Միությունը, որի ներքին գործերին չէինք ուզում խառնվել: Իսկ հիմա բոլոր հանրապետությունները անկախ են, կարելի է խոսել:

– Ասված չանի, երբ այսօր թյունները կողմնակալորեն մեկնաբանում են հօգուտ հայերի, սրա համար էլ թուրքական մամուլն իր զայրույթն է արտահայտում այս անարդարության դեմ:

– Հեռանկարն այն է, որ այս հարցում Հայաստանի կարծիքը կրկնվի Սումգայիթը, Բաքուն, չեմ կարծում, թե Թուրքիան Ադրբեջանին դատապարտի: Այդ ժամանակ գուցե Թուրքիան կրկին կհիշի «հարեւանների ներքին գործերին չխառնվելու» սկզբունքը:

Ռ.Գ. – Մենք չենք ուզում նման անախորժ դեպքերի հավանականության վրա գրազ բռնել: Ավելի լավ է ոչ կռիվներ լինեն, ոչ էլ Թուրքիային հանդիմանելու եւ չհանդիմանելու պարագաները:

– Ըստ մեզ նախապես հասած տեղեկությունների, մինչեւ Ստամբուլում կայացած Սեւծովյան երկրների տնտեսական համագործակցության նիստը, թուրք արտգործնախարարությունը որոշել էր բացել Ալիջան-Մարգարա սահմանային դուռը: Արդյոք դա ճի՞շտ էր եւ եթե այո, ինչո՞ւ մինչեւ այսօր չիրականացավ դա:

Ռ.Գ. – Մենք, իհարկե, չենք կարող խոսել մեր կառավարության անունից, սակայն նույնպես սպասում էինք, թե շատ կարճ ժամանակից այս դուռը պիտի բացվի: Սակայն այսօր Թուրքիան այդ 3 նյութի շուրջ պատասխանի է սպասում Հայաստանից, ըստ որոնց դռների բացումը, դիվանագիտական հարաբերությունների հաստատումը արագ կլուծվեն:

– Այսինքն, ուզում եք ասել, թե Վահան Փափազյանը շռայլե՞ց այնպիսի խոսքեր, որոնց թղթի վրա անցնելու պատասխանատվությունը չստանձնեց: Կարելի՞ է այսպես ասել:

Ֆ.Յ. – Այո, կարելի է ասել:

– Սակայն նախագահ Տեր-Պետրոսյանը երեք շաբաթ առաջ Վահան Փափազյանի կատարած բերանացի հայտարարությունները նույնությամբ, իր կողմից առաջարկի ձեւով Թուրքիային ուղարկեց: Ուրեմն ի՞նչ ստանալու մասին է խոսքը:

Ֆ.Յ. – Մենք դրան տեղյակ չէինք եւ եթե այդպես է, ուրեմն հարց չի մնում, արգելք չի մնում եւ ժամ առաջ կսկսվեն աշխատանքները:

– Գիտակցում ենք, որ շատ կարճ ժամանակ է, ինչ գտնվում եք Հայաստանում, սակայն ինչպիսի՞ք են ձեր տպավորությունները եւ Թուրքիայում հանրային կարծիքի գծած «հայ» եւ «Հայաստան»-ի վերաբերյալ պատկերացումներն այսօր որքանո՞վ են համընկնում այս կարճ ժամանակի մեջ ձեր ապրածի ու տեսածի հետ:

Ֆ.Յ. – Ես միշտ ժողովուրդների բարեկամության կողմնակիցն եմ եղել եւ երրորդ անգամ, որ Հայաստան եկա, մեկ անգամ եւս հաստատեցի, որ այստեղի ժողովուրդը իմ զգացմունքներն է բաժանում: Հյուրանոցի հերթապահից, ճաշարանի սպասավորից, փողոցի վարորդից, վաճառողից եւ այլն ոչ մի բացասական վերաբերմունք չտեսա: Ես չեմ ասում, որ հայերը մոռանան իրենց հետ պատահած եղելությունները: Չեն կարող մոռանալ, անշուշտ չպիտի մոռանան: Թուրքերն էլ որոշ բաներ չեն մոռանա: Սակայն ես 33 տարեկան եմ եւ «Հայերը մեր թշնամին են», «Հայերին կոտորենք, ջարդենք»-ի նման կարգախոսներով չեմ մեծացել: Չգիտեմ, գուցե մեր սերունդը, մեր շրջապատը, մեր դաստիարակությունն այդպիսին էր...

Ֆաքիր Յըլմազի, Ռահմի Գյունդուզի հետ զրույցի մեր վերջնական եզրակացությունն այն էր, որ Ադրբեջանի եւ Հայաստանի չափավոր մամուլի միջեւ լրատվական երկխոսություն պետք է լինի: Այստեղ կարելի է իրար լրացնել, ամբողջացնել, զտել ու երկուսի լուրերի վրա կարենալ որոշ չափով հենվել:

Երկու կողմերն էլ պետք է իրենց հարցերը իրենք լուծեն, առանց երրորդ կողմի միջամտության:

Պատրաստեց ՌԱՖՖԻ ՅԵՐՄՈՆ ԱՐԱՔՍԸ

Ռուսաստանը շարունակում է ուշադրության կենտրոնում պահել ղարաբաղյան հարցը

Երեք օր Հայաստանում էին գտնվում Ռուսաստանյան Ֆեդերացիայի արտգործնախարարի հատուկ ներկայացուցիչներ Վլադիմիր Ջեմուկին եւ Վիկտոր Արխիպովը, որոնց այցելության նպատակը մտքերի եւ տեղեկատվության փոխանակումն էր Ղարաբաղյան հիմնահարցի խաղաղ կարգավորման քաղաքական հնարավոր ուղիների վերաբերյալ: Անդրեյ Կոզիրեւի պատվիրակները բանակցություններ վարեցին Հայաստանի Հանրապետության արտգործնախարարությունում, հանրապետության Գերագույն խորհրդի Արցախի հարցերի հատուկ հանձնաժողովում, հանդիպում ունեցան նախագահի ազգային անվտանգության հարցերով գլխավոր խորհրդական Աշոտ Մանուչարյանի, արտգործնախարարի առաջին տեղակալ Արման Կիրակոսյանի, փոխնախարար Գեորգի Ղազինյանի հետ:

«Մենք Հայաստան էինք ժամանել Ռուսաստանյան Ֆեդերացիայի նախագահ Բորիս Ելցինի` մեր հանրապետության ԱԳՆ ներկայացուցիչներ տարածաշրջան գործուղելու մասին հայտարարությանը համաձայն, *մեկնելուց առաջ հայտարարեց Վ. Ջեմուկին:* Երեւանում կայացած մեր հանդիպումները շատ օգտակար ու բեղմնավոր էին: Մեզ հնարավորություն ընձեռնվեց ավելի հստակ պատկերացում կազմել ինչպես իրադրության, այնպես էլ ճգնաժամի կարգավորման հնարավորությունների վերաբերյալ»:

«Մեր կողմից, *շարունակեց Վ. Ջեմուկին,* նշեցինք Հայաստանի, Ադրբեջանի եւ Ռուսաստանի արտգործնախարարների ս.թ. փետրվարի 20-ին Մոսկվայում ձեռք բերված պայմանավորվածությունների մնայուն նշանակությունը: Ռուսաստանը հետայսու կշարունակի իր խաղաղասիրական միջնորդական առաքելությունը ինչպես միջազգային ընկերակցության շրջանակներում, այնպես էլ ինքնուրույն` միանալով ԵԱՀԽ-ի` ԼՂՀ-ում իրադրության կարգավորմանը վերաբերող ժողովի պահանջներին»:

Մեկնաբանելով սեփական գործերով տարված Ռուսաստանի` անդրկովկասյան անցուդարձից հեռու մնալու վերաբերյալ Հայաստանում տարածված կարծիքը, ռուս դիվանագետը նշեց, որ թեեւ Ռուսաստանը զբաղված է սեփական դժվարություններով ու խնդիրներով, սակայն ճիշտ չէ պնդել, թե նա հեռացավ, ինքնամեկուսացավ տարածաշրջանի հիմնահարցերից ու իրադրությունից: «Մեր այցն այստեղ ապացուցում է, որ Ռուսաստանյան Ֆեդերացիան եռանդուն կերպով շարունակում է իր խաղաղասեր միջնորդական ջանքերը Լեռնային Ղարաբաղում եւ նրա շուրջ խաղաղ կարգավորման ուղղությամբ», *ասաց Ջեմուկին:*

Ուրբաթ օրը Ռուսաստանի արտգործնախարարի հատուկ ներկայացուցիչները Երեւանից մեկնեցին Մոսկվա:

ՏԻԳՐԱՆ ԼԻԼՈՅԱՆ

Շվեդիայի հայ գաղութի օգնությունը

Օրերս Երեւանում էր գտնվում Շվեդիայի հայկական մշակութային միությունների համադրող կենտրոնի պատվիրակությունը, որը Հայաստան էր բերել գաղութի օգնությունը: Պատվիրակությունը գլխավորում էին Ժիրայր Ռոստոմյանն ու Հակոբ Մարգարյանը:

Շվեդահայ գաղութի հանգանակած միջոցներով նախապես Հայաստան էր բերվել որոշ քանակությամբ հագուստ եւ սննդամթերք: Այս անգամ պատվիրակությունն իր հետ բերել էր դեղորայք, որի որոշ քանակը հասցվեց Արցախ: Դեղորայքի մի մասը շվեդացիների օգնությունն է, որը տրամադրվեց աղետի գոտու եւ Երեւանի հիվանդանոցներին:

Շվեդիայում նոր եւ արդյունավետ օգնություններ կազմակերպելու նպատակով տեղի Վանա մշակութային միությունն իր վրա է վերցրել Հայաստանի Կարմիր խաչի ներկայացուցչությունը: ■

digitised by A.R.A.R.@

Որպես միջնորդ Իրանը սկսում է ուժեղացնել իր ազդեցությունը

Թեհրան, մարտ 21. Իրանյան հարցերով մասնագետներն ասում են, թե շրջանում իր դասական «կենտրոնական» կարգավիճակը վերականգնելու նպատակով Իրանը ձգտում է մեծացնել իսլամական իր կշռությունը:

Մարտի 15-ին Թեհրանում Հայաստանի եւ Ադրբեջանի ներկայացուցիչները հայտարարեցին խաղաղության պայմանագրի ծրագրի մասին, որը թույլ է տալու երկու կողմերին վերացնել Հայաստանի տնտեսական շրջափակումն ու իրականացնել պատանդների փոխանակումը:

Վերոհիշյալ համաձայնությունը, ինչպես նաեւ արտասահմանյան այլ միջնորդությունները ձախողվեցին, երբ երկու կողմերը միմյանց մեղադրեցին զինադադարը խախտելու մեջ:

Թեհրանի ընդարձակ շահերի մասին, այնուամենայնիվ, ակնարկեց նախագահ Ռաֆսանջանին: Ռաֆսանջանի առիթով հեռուստատեսային ելույթի ընթացքում, որն, ի դեպ, ընդունվեց նաեւ Կովկասի եւ միջինասիական հանրապետությունների կողմից, նա հույս հայտնեց, թե *«համայնավարության անկումից հետո խաղաղությունն ու բարգավաճումը կտիրեն շրջանում»*:

Իրանի արտգործնախարարության դիվանագետներն ասում են, թե Թեհրանը սկսել է *«ակտիվ դիվանագիտական գործունեություն, լուծելու շրջանային անկայունությունը, որը սպառնում է Իրանի ազգային անվտանգությանը»*:

«Մենք գիտենք պատերազմի գինը, ասաց Իրանի արտգործնախարարության մի խորհրդական, նկատի ունենալով Իրաքի հետ ութամյա պատերազմը, որն ավարտվեց 1988-ին: *Մենք մեր հայ եւ ադրբեջանցի հարեւաններին ասացինք, որ նրանք պետք է իրենց հարցերը լուծեն բանակցությունների միջոցով»*:

Մտահոգված լինելով շրջանի ապահովությանն սպառնացող ազգայնականությունից, Իրանը հատկապես խորհում է իր մասին, որտեղ դարեր շիա իսլամների կողքին կան ութ ազդեցիկ էթնիկական փոքրամասնություններ: Շրջանում իրանական արմատականության տարածումը կանխելու նպատակով Արեւմուտքն ու Վաշինգտոնյան ազդեցության ոլորտների պայքար են մղում նախկին խորհրդային իսլամական հանրապետություններին քաջալերելով հետեւելու թուրքական մոդելին, մինչ Հնդկաստանն ու Պակիստանը հայտարարում են, թե պատրաստ են իրենց սահմանների մոտ արմատականության դեմ պայքարելու:

Իրանի արտգործնախարարության պաշտոնյաները պնդում են, թե Արեւմուտքը փորձում է իսլամական հանրապետություններում ստեղծել կառավարման չհամապատասխանող մոդելներ եւ *«իսլամական սկզբունքների վրա հիմնված ազատ շուկա»*: Իրանի արտգործնախարարության մի խորհրդական ասում է. *«Այս նոր երկրները ժամանակակից հասարակություն դառնալու համար կարիքն ունեն նյութականության եւ հոգեւորականության միջեւ հավասարակշռության: Նրանց մեծ մասը այլընտրանքներ գտնելու համար ժամանակի կարիք է զգում»*:

Իրանի արտգործնախարար Ալի Աքբար Վելայաթին իրանյան *«Ռիսալաթ»* թերթին տված հարցազրույցում ասում է. *«Կովկասի եւ միջինասիական երկրների հետ Իրանի զարգացող հարաբերությունները չեն նշանակում, թե ուզում ենք նրանց պարտադրել մեր չափանիշները: Մենք խորհուրդ ենք տալիս մեր նախընտրած մեթոդներին հետեւելու»*:

Դեկտեմբերին Իրանը տնտեսական եւ մշակութային համաձայնագիր կնքեց Ուզբեկստանի, Ղրղզստանի, Տաջիկստանի եւ Ադրբեջանի հետ: Թեհրանը փորձեց վերակենդանացնել շրջանային տնտեսական մի ծրագիր, որը իսլամական հասարակաց շուկայի է վերածվելու:

New York Times, 21-22 մարտ

ԻՅԲ. Անգլիայի ճակատամարտը

Իռլանդիայի հանրապետական բանակը (ԻՀԲ) շարունակում է ահաբեկչությունը եւ հայտնվում ընտրապայքարի մեջ

Անկասկած, պետք է մեկընդմիշտ ընդունել, որ որոշ խնդիրներ լուծում չունեն: Օրինակ, Յյուսիսային Իռլանդիայինը: Երեք ամիս է, ինչ Իռլանդիայի հանրապետական բանակը (ԻՅԲ) Անգլիայում ռմբային ահաբեկչություն է սանձազերծել, որը հիշեցնում է 70-ական թվականների արյունալի գործողությունները: Երեք օրում փետրվարի 28-ից մինչեւ մարտի 1-ը, մոտ 30 մարդ վիրավորվեց Լոնդոնում: Պայթուցիկ սարք վնասազերծվեց մարզադաշտերից մեկի մոտ գտնվող կայարանում, մինչ մարզադաշտում 30000 հանդիսականներ պատրաստվում էին ֆուտբոլի մրցախաղ դիտել: Մեծ Բրիտանիայում ապրիլի 9-ին նախատեսված ընդհանուր ընտրություններից մի քանի շաբաթ առաջ ԻՅԲ-ն որոշել է Յյուսիսային Իռլանդիայի հարցը մտցնել ընտրապայքարի օրակարգ:

Յակազդելու համար Բրիտանիայի ներկայիս կառավարությունը, փաստորեն, իր նախորդների պես կարող է օգտագործել լոկ միեւնույն մաշված խաղաքարտերը. կամ քաղաքական երկխոսություն, կամ էլ անվտանգության ուժեղացում: Դեկտեմբերին, **«Ծննդյան տոների հարձակման»** ժամանակ կառավարությունն ընտրեց ուժային մեթոդը եւ համալրեց Օլսթերի զորակազմը, թեեւ այդ նահանգում արդեն մեծապես ներկա էին 18000 զինվորներ: Բայց այսօր վարչապետ Ջոն Մեյջորը կրկին նախընտրում է բանակցությունը, ինչպես 1991 թվականի գարնանը: Բրիտանիայի վարչապետը Դաունինգ սթրիթում գտնվող իր նստավայրում նույնիսկ անձամբ ընդունել է կաթոլիկ եւ բողոքական չափավորական ղեկավարներին: Նա ընտրություն ունե՞ր արդյոք: Նրա կուսակցությունը Նիլ Քինոկի լեյբորիստական կուսակցության հետ ընտրապայքա-

րի մեջ է մտել երկարատեւ եւ ակնբախ տնտեսական նահանջից զգալիորեն թուլացած: Արդ, պահպանողականների համար հույժ կարեւոր էր գործունյա մարդկանց տպավորություն ստեղծել: Բայց գերաշնորհ Յան Փեյսլին՝ ունիոնիստների (Իռլանդիայի միավորման հակառակորդների) կոշտ գծի արտահայտիչը, շտապել է նախազգուշացնել, որ «քաղաքագետների կլոր սեղանը բավարար չի լինի դժվարությունները կանգնեցնելու համար»: Մեյջորն արդեն հայտնվել է թակարդում. եթե առաջիկա ընտրություններից հետո խորհրդարանում մեծամասնություն չկազմվի, ապա պահպանողականները ստիպված կլինեն դիմել ունիոնիստ բողոքական 13 պատգամավորների աջակցությանը:

Արժե հիշեցնել որոշ փաստեր: Յյուսիսային Իռլանդիայում ընտրողների մեծամասնությունը պաշտպանում է Մեծ Բրիտանիայի հետ քաղաքական դաշինքը, այսինքն՝ կողմնակից է ստատուս քվոյի պահպանմանը: Ընտրողների միայն մեկ քառորդն է հավանություն տալիս Իռլանդիայի հանրապետական բանակի նպատակներին կամ մեթոդներին: Արդ, Օլսթերում բրիտանական ուժերի ներկայությունը հիմնված է տեղաբնակների ցանկության վրա: Ինչպես ցույց է տալիս այդ շրջանի բազմադարյա պատմությունը, բրիտանացի զինվորների հեռացումը հարավսլավական ծեսի արյան բաղնիք է առաջացնում: Բայց եթե նույնիսկ բրիտանացիները հրաժարվեին ամեն կարգի նպատակներ եւ օգնություն կլանող այդ անկուշտ շրջանից, դարձյալ Դուբլինի հետ միությունը բացառված կլիներ:

Իրոք, Օլսթերի վեց կոմսությունները քիչ թե շատ հաջող կերպով կարող են կառավարվել Մեծ Բրիտանիայի կողմից, որն ուժեղ է 57 միլիոնանոց բնակչությամբ եւ 820 միլիոն դոլար կազմող համախառն ազգային արտադրանքով, մինչդեռ Իռլանդիայի Յանրապետության բնակչությունը մոտ տասն անգամ պակաս է, իսկ համախառն ազգային արտադրանքը՝ 38 միլիոն դոլար: Այնտեղ հինգ չափահաս բնակչից մեկը գործազուրկ է: Բացի դրանից, վիժեցմանը, հակաբեղմնավորմանը եւ ամուսնալուծությանը վերաբերող օրենքներն Իռլանդիայում Եվրոպայի ամենախիստ օրենքներից են: Դուբլինում վարչապետ Ալբերտ Ռեյնոլդսը, որը երկխոսության կողմնակից է, ներկայումս քաղաքական եւ սահմանադրական լուրջ ճգնաժամի է բախվել հենց արհեստական վիժեցմանն առնչվող օրենսդրության պատճառով:

Յամենայն դեպս, Յյուսիսային Իռլանդիայի խնդրի լուծումը Լոնդոնում կամ Դուբլինում չի իրագործվելու, այլ Բելֆաստում, հակամարտ կողմերի գիտակցության մեջ:

«L'Express», 5-11 մարտ 1992

Լեռնային Ղարաբաղ.

Լուսանկարը «Le Point»

Յակառակ որ Ղարաբաղյան վերջին իրադարձություններին արեւմտյան մամուլն արձագանքեց ընդգծված կողմնակալությամբ, ադրբեջանական եւ թուրքական լրատվական գործակալությունները շատ ջանք էին թափել,– ընդհանուր առմամբ ֆրանսիական մամուլը քչերից էր, որ փորձեց տալ դեպքերի իրական պատկերը: Այս իմաստով հետաքրքիր է «Le Point» շաբաթաթերթի ծավալուն հոդվածը, որ տալիս ենք կրճատումներով:

Շուշիում մզկիթը դատարկ է: Թեեւ ժամանակին նորոգման աշխատանքներ էին սկսել, բայց հավատացյալները, ինչպես եւ բանվորները, վաղուց հեռացել են: Եւ Շուշվա ցեխոտ նրբանցքներում ոչ ոք չգիտե, թե որտեղ է Մուեզինը: Ձնածածկ ադրբեջանական միջնաբերդը տիրապետության ավարտի տարօրինակ մթնոլորտում է ապրում: Զենքերի շաչյունը եւ թնդանոթների որոտները արձագանքում են շրջակա լեռներում, մոտ 3000 մետր բարձրության վրա: Ժայռի կատարին թառած Շուշվա ներքեւում, դիմացի բլրի վրա երեւում է հայկական Շոշ գյուղի եկեղեցին, որն ավերվել է արկերի հարվածներից, եւ որտեղ անզեն աչքով կարելի է տեսնել թաքնված ազատամարտիկներին:

Ծխի ամպ բաց թողնելով, թեթեւ տանկ է անցնում Շուշիով, մի քանի զզված ռազմիկների տանելով ռազմաճակատ, այսինքն Շուշին Շոշից բաժանող լեռնային գետակի կողմը: Խաչմերուկում կանգնած է մի բեռնատար, որի թափքում լցված են աթոռներ, ներքնակներ, սպիտակեղենի ճամպրուկներ: Շուշին, որը դեռ երեկ 20 հազար բնակիչ ուներ, այսօր ունի 4000-ը եւ սա էլ փակում է իր դռները: Հիմա արդեն Շուշին միայն երկու դուռ ունի. հյուսիսում պատերազմի դարպասն է, հարավում՝ տարագրության դարպասը:

Երբ Շուշին աչքի առաջ դատարկվում է, նշանակում է Ղարաբաղի կոնֆլիկտը մի նոր փուլ է թեւակոխել: Ադրբեջանական զորախմբերը փետրվարին փորձեցին հարցը լուծել, պատերազմի սկզբից ի վեր ձեռնարկելով ամենամեծ հարձակումը: Ղարաբաղի արեւելյան լանջերին գտնվող հայկական գյուղերն ամեն օր հայտնվում են կրակի տարափի տակ: Չորս տարում շուրջ հազար մարդ է զոհվել: Փետրվարի սկզբներից հարյուրավոր ղարաբաղցիներ ավելացան զոհերի թվին: Հայերը աննախադեպ գործողություններով պատասխանեցին Խոջալու քաղաքի գրավման ժամանակ, որտեղ, տարբեր վկայությունների համաձայն, դաժան բռնություններ գործվեցին քաղաքացիական բնակչության դեմ: Բաքվում ցուցարարների ճնշման տակ, որոնք նախագահ Այազ Մութալիբովին մեղադրում էին Ղարաբաղում հանդես բերած թուլության համար, ստալինյան կոմկուսի այդ նախկին ղեկավարը ստիպված եղավ հրաժարական տալ: Նրա տեղը զբաղեցրած Յակուբ Մամեդովը արտաքին աշխարհի հետ խոսում է խաղաղության մասին, բայց իր մայրաքաղաքում արձագանքում է ազգայնամոլների պահանջներին: Հիմա արդեն Հայաստանում եւ Ադրբեջանում պատերազմի թմբուկներ են զարկում, չնայած այն «մարդասիրական միջանցքներին», որոնք փորձում են ստեղծել Բեռնար Կուշները, եւ հակառակ Ֆրանսիայի ու Թուրքիայի հաշտության առաջարկներին:

Արգավանդ հովիտների այդ երկրամասում, որի բնակիչների 80 տոկոսը հայեր են, հողերին կառչած մնալը դժվար գործ է: Ղարաբաղը շրջապատված է յոթ միլիոն ադրբեջանցիներով: Բաքվում արդեն սկսում են կազմավորել ազգային բանակ (առնվազն 30 հազար մարդ), որին աջակցելու են ռուս եւ ուկրաինացի սպաներ եւ վարձկաններ: Կասպից ծովի ափերին մաֆիային մոտիկ կանգնած բանագնացները առեւտուր են անում, որպեսզի նախկին ԽՍՀՄ-ի հրթիռների եւ ռազմահանդերձանքի ամբողջ պահեստներ գնեն: Երեկվա Կարմիր բանակի կայազորները հաճախակի կողոպտվում են երիտասարդ զինակոչիկների կողմից, որոնք հետեւում են քաղաքների ներխուժումների մարտավարությանը:

Ավելի լուրջ հետեւանքներ ունի այն փաստը, որ Ղարաբաղում տեղաբաշխված ԱՊՀ-ի բանակի զինվորները հեռացել են այնտեղից: Բացի դրանից, Արեւմուտքի գաղտնի ծառայությունների ստացած տեղեկությունների համաձայն, Ադրբեջանում Թուրքիայից եւ Իրանից զանգվածաբար սպառազինություն է ստացվում փոքրիկ օդանավերով եւ Արաքսը հատող քարավաններով: Ազգայնամոլների եւ «Պանթուրանիստների» ճնշմամբ, որոնք երազում են Բալկաններից մինչեւ Կենտրոնական Ասիա ձգվող մեծ Թուրքիայի մասին, Անկարան ավելի ու ավելի է շրջվում Բաքվի կողմը:

Պատերազմը վտանգավոր կերպով անխուսափելի է, եւ միայն Ղարաբաղի ազատամարտիկների քաջությունն այլեւս չի բավականացնում: Այստեղից Հայաստանը շատ հեռու է թվում:

Դրանում համոզվելու համար բավական է Շուշի այցելել: Դիմացը, ներքեւի հովտում Ստեփանակերտն է՝ Ղարաբաղի հայերի մայրաքաղաքը, որին կարելի է հարվածել թնդանոթով: 80 հազար բնակիչ ունեցող քաղաքը կիսով չափ ավերված է «Գրադ» կայանքների արկերից: Մայր հայրենիքի հետ միակ կապը ուղղաթիռներն են, որոնք դժոխքից դժոխք պարեն եւ զենք են բերում եւ ենթակա են թշնամու կրակին:

Հիվանդանոցը ավերված է, եւ վիրահատություն են կատարում ներքնահարկում, որպես թմրեցնող նյութ օգտագործելով օղին: Խորհրդարանը ավերակույտերի է վերածվել, եւ Լեռնային Ղարաբաղի հանրապետության պատգամավորները հավաքվում են հարեւան գյուղերից մեկում, որի անունը գաղտնի է պահվում: Այլեւս չկան ոչ խմելու ջուր, ոչ էլեկտրականություն, դեղորայքի եւ վառելիքի սուր պակաս է զգացվում, եւ ազատամարտիկները ստիպված տեղաշարժվում են ոտքով կամ ձիով, ինչպես իրենց նախապապերը: Տաքանալու համար Ստեփանակերտի բնակիչները սկսել են հատել փողոցների ծառերը: Գիշերը պաշարված քաղաքը պատկանում է թափառական շներին, որոնք շրջում են փողոցներում եւ հարձակվում երեխաների վրա:

Շուշվա կրակից եւ հարվածներից խույս տալու համար ազատամարտիկները համարձակ քայլեր են ձեռնարկում: «Գրադ» կայանքների բազմաթիվ հարթակներ են արդեն ավերվել թշնամու թիկունքում կատարված գործողությունների շնորհիվ, որոնք իրագործվում են «Արաբո» խմբի ընտիր ջոկատների եւ նախկին Կարմիր բանակի զինվորների աջակցությամբ:

Շուշին կիրկիզվի՞ արդյոք: Ղարաբաղի հայերը վերհիշում են, որ այդ քաղաքը երկար ժամանակ պատկանել է երկու համայնքներին, բայց 1920 թվականին ավերվել է թուրքերի կողմից: Այս նոր վրեժխնդրությունը մահացու կլինի, ինչպես արեւելյան լանջերի մարտերը: Բայց լեռների ազատամարտիկները նահանջի ուղի չունեն եւ մտադիր են ամեն մի այգու համար կռվել մի երկրամասում, որտեղ ազարակները դարձել են կայազորներ, իսկ ակոսները՝ խրամատներ: Շուշվա մինարեթներին նայելով, Ստեփանակերտում մարդիկ ասում են. «Մահ կամ ազատություն»:

«Le Point», 14-20 մարտ 1992

digitised by A.R.A.R.@

Կրկին կանանց մասին

Գարնանային այս օրերին, շնորհազրկված մարտի ութի եւ դեռ ավանդույթի ուժ չստացած ապրիլի յոթի սահմաններում ավելորդ չէ անդրադառնալ մարդկության ամենագեղեցիկ, բայց ամենաանպաշտպան կեսի՝ կանանց իրավիճակին:

Ֆրանսիական «L'Express» հանդեսի վկայությամբ (12-18 մարտի, 1992) ողջ աշխարհում կանայք շարունակում են ենթարկվել սոցիալական, իրավական, կենցաղային խտրականության: Օրինակ, աշխատանքային հավասար պայմանների դեպքում, անգամ զարգացած երկրներում, նրանք 20–30 տոկոսով ավելի պակաս աշխատավարձ են ստանում, քան տղամարդիկ:

1988 թվականին կատարված հետազոտությունների արդյունքներով, որոնք ընդգրկում են 99 երկրներ, կանանց վիճակը «շատ լավ» է գնահատվում այնպիսի երկրներում, ինչպիսիք են Շվեդիան, Ֆինլանդիան, ԱՄՆ-ը, Արեւելյան Գերմանիան, Նորվեգիան, Կանադան եւ Դանիան: «Լավ վիճակ» գնահատականի արժանացած պետությունների մեջ, որքան էլ զարմանալի լինի, նշվում է նաեւ նախկին Խորհրդային Միությունը: Բանն այն է, որ մեր նորոգ հանգուցյալ «մեծ հայրենիքը», ինչպես միշտ «գերակատարելով պլանները», մեծապես բավարարել է հետազոտությունների համար հիմք ծառայած 20 չափանիշները, որոնցից հիմնականներն են՝ կրթական մակարդակը, առողջական, ընտանեկան վիճակը, աշխատանքով ապահովված լինելը, սոցիալական հավասարությունը: Ինչեւէ: Նրան ընկերակցում են նախկին սոցիալիստական երկրներից շատերը, ինչպես նաեւ Ֆրանսիան, Իսպանիան, Հունաստանը, Իտալիան...

Գուցե հայ կանանց մխիթարի այն հանգամանքը, որ իրենց վիճակը (իհարկե՝ 1988-ի տվյալներով եւ ԽՍՀՄ-ի կազմում) ավելի լավ է, քան այն կանանց վիճակը, որոնք ապրում են «միջակ» գնահատված Ճապոնիայում, Արգենտինայում, Իռլանդիայում, Պանամայում, Ֆիլիպիններում...

«Շատ թշվառ» եւ «ծայրահեղ թշվառ» վիճակում են Քուվեյթի, Թունիսի, Ալժիրի, Իրաքի, Հնդկաստանի, Կամերունի ու էլի մի երկու տասնյակ երկրների կանայք:

Կանանց ու տղամարդկանց անհավասարությունը զգացվում է ոչ միայն հայկական ընտանիքներում: Ֆրանսիացի տղամարդիկ իրենց թանկագին ժամանակից ընտանիքին եւ ընտանեկան հոգսերին օրական տրամադրում են 55 րոպե, իսկ ֆրանսուհիները՝ 3 ժամ 45 րոպե: Տղամարդիկ խոհանոցային գործերին են նվիրում 24 րոպե, կանայք՝ մեկ ժամ 29 րոպե, տան մաքրությանը տղամարդիկ զոհաբերում են 7 րոպե, կանայք՝ 41: Երեխաների խնամքը ֆրանսիացի տղամարդուց խլում է 6 րոպե, կնոջից՝ 42: Արդուկ-լվացքի համար ֆրանսուհիները ծախսում են 27 րոպե, ամարդիկ՝ ռեկորդային ժամանակ՝ 1 րոպե:

Գնումներ կատարելու համար ֆրանսուհիները, որոնք բծախնդիր են ընտրության հարցում, օրական ծախսում են 26 րոպե, տղամարդիկ՝ 17:

ՄԱԿ-ի տվյալներով, միայն Հյուսիսային Ամերիկայում եւ Ավստրալիայում է, որ կանայք մի փոքր ավելի քիչ են աշխատում, քան տղամարդիկ: Համապատասխանաբար՝ շաբաթական 49 եւ 50 ժամ: Կանանց շահագործելու առաջնությունը, դժվար չէ կռահել, պատկանում է Արեւելյան Եւրոպային, որտեղ նրանք աշխատում են շաբաթական 70, իսկ տղամարդիկ՝ 63 ժամ: Այս չափանիշով նախկին ԽՍՀՄ-ը եւ նրա բարեկամները բավականին հետ են թողել անգամ Աֆրիկային, որտեղ կանայք աշխատում են 67, իսկ տղամարդիկ՝ 54 ժամ: Արեւմտյան Եւրոպայում այդ թվերը համապատասխանաբար կազմում են 49 եւ 44 ժամ, ասիական երկրներում՝ 62 եւ 49 ժամ, Լատինական Ամերիկայում՝ 60 եւ 55 ժամ:

Անշուշտ, այս իրավիճակը չի բացատրվում կանանց բնածին աշխատասիրությամբ, այլապես նրանք կղեկավարեին աշխարհի ոչ թե 9 երկրներ, այլ 170 պետությունների գոնե կեսը: Պատկերը հակառակն է: Նույնիսկ եւրոպական զարգացած երկրների իշխանության բարձրագույն մարմիններում կանանց թիվը կազմում է 2.5 տոկոսից մինչեւ 21.3 տոկոս:

Հայաստանի Հանրապետությունն այս բնագավառում եւս ճանապարհ ունի անցնելու: Ճանապարհ, որով անցնում են բոլոր քաղաքակիրթ երկրները:

ԳԱՐԻԿ ԻՍՐԱՅԵԼՅԱՆ

Տնտեսական արդյունքները անմխիթարական են

Ընթացիկ տարվա հունվար-փետրվար ամիսներին Ռուսաստանում արդյունաբերական արտադրության ծավալը նվազել է 13,5 տոկոսով, 1991 թ. նույն ժամանակաշրջանի համեմատ:

Արտադրության անկումը բնորոշ է բոլոր ճյուղերի համար, բայց ամենաբարդ իրավիճակը ստեղծվել է սեւ մետաղագործության եւ վառելիքի արդյունաբերության մեջ: Նավթի արդյունահանումը նվազել է 12 տոկոսով, քարածխինը՝ 5:

Մսի արտադրությունը պակասել է 24, կաթնամթերքինը՝ 45, ձավարեղենինը՝ 35 տոկոսով:

Ձեռնարկությունների ապապետականացման եւ սեփականաշնորհման գործընթացը չափազանց դանդաղ է իրագործվում: Ձեռնարկությունների 96 տոկոսը առաջվա պես մնում են պետական եւ թողարկում են ամբողջ արտադրանքի 96 տոկոսը:

Բնակչության եկամուտները աճել են 4,1 անգամ: Դրա հետ մեկտեղ, փետրվարի սկզբի տվյալներով, Ռուսաստանի բնակչության միայն 7 տոկոսն ուներ ավելի քան 1500 ռուբլի եկամուտ: Ներկա պահին այդ գումարն է համարվում ապրուստի համար անհրաժեշտ նվազագույն չափը: Փաստորեն Ռուսաստանում մեկ բնակչի եկամուտների չափը կազմում է 895 ռուբլի:

Գների ազատ արձակումը հանգեցրել է բնակչության գնողունակության նվազմանը եւ էապես փոխել է պահանջարկի կառուցվածքը: Մանրածախ շրջանառության ծավալը պակասել է 52 տոկոսով: ■

Օրինագիծ հանուն մարմնի իրավունքի

Մարդու մարմինը իրավունքներ ունի՞ արդյոք: Իմաստասիրական այս հարցը, որին դրական պատասխան է տալիս կենսաբժշկական բարոյագիտության օրենքի նախագիծը, շուտով քննարկվելու է Ֆրանսիայի Պետական խորհրդում, ապա՝ Ազգային ժողովում: Նախագծի հեղինակը՝ արդարադատության պատվիրակ նախարար Միշել Սապենը, որին դիմել է ֆրանսիական «L'Express» հանդեսը, պարզաբանումներ է տալիս:

«Ես ձգտել եմ սահմանել մարդու, որպես կենսաբանական էակի, իրավունքները: 18-րդ դարի իրավաբանական ավանդույթին հետեւող Քաղաքացիական օրենսգիրքը անձը բնորոշում է որպես հասարակական էակ, որն ունի անուն, ժառանգականություն, կացարան, սեփականատեր լինելու կարողություն եւ այլն: Բնավ չի խոսվում մարմնի մասին, որը համարվում է անձից անբաժանելի: Արդիությունը վերջերս բացահայտել է, որ կարող է գոյություն ունենալ անձի մարմնի եւ մտքի շահերի տարբերություն: Առկա է մարմնի «գործիքավորում», որն անհրաժեշտ է դարձնում մարդու մարմնի իրավական կարգավիճակի սահմանումը այն պաշտպանելու համար: Կարելի է ասել, որ մարմինը ինքնաբավ արժեք է եւ չի կարող սեփականացվել ոչ տվյալ անձի, ոչ էլ ուրիշների կողմից: Այն չի կարող վաճառվել կամ գնվել, դա մարմնի ապատունեցվածքայնության սկզբունքն է: Ստրկության վերացումից շուրջ 150 տարի անց ժամանակն է դրանից նոր իրավաբանական հետեւություններ անել: Այն, ինչ առնչվում էր դատին կամ իրավադատությանը, այսուհետեւ կառնչվի օրենքին. անհնար կլինի գնել կամ վաճառել մարդու մարմնի օրգանները կամ արգասիքները: Պատվիրված մայրությունը կարգելվի, իսկ միջնորդները կպատժվեն: Ի դեպ, այսուհետեւ չեն կարողանա որեւէ մեկի մարմնին դիպչել առանց նրա համաձայնության. դա մարդու մարմնի անօգտագործելիության սկզբունքն է: Վերջապես, օրենքը կարգելի ամեն մի ոտնձգություն մարդկային ցեղի ամբողջականության նկատմամբ: Խոսքն արդեն ոչ թե անհատի մարմնի մասին է, այլ մարդկության հիմնարար բնութագրերի մասին, անհնար կլինի դիպչել նրա ծագումնաբանական ժառանգությանը: Նժույգների ցեղի բարելավումը գուցեեւ հնարավոր է, իսկ մարդկային ցեղինը՝ ոչ մի դեպքում»: ■

Ամերիկացիները կոնգրեսականների մասին

«Նյու Յորք Թայմս» թերթի եւ CBS հեռուստաընկերության համատեղ անցկացրած հասարակական կարծիքի հարցումը ցույց տվեց, որ ամերիկացիների սոսկ 27 տոկոսն է դրական վերաբերվում ամերիկյան կոնգրեսի անդամներին: Նրանց մեծամասնությունը համարում է, որ կոնգրեսականների մեջ փթթում է կաշառակերությունը, եւ նրանք իրենց դիրքն օգտագործում են անձնական հարստություն կուտակելու համար: Այսպես, հասուն ամերիկացիների 83 տոկոսը կարծում է, որ տասնյակ օրենսդիրներ, ավելացնելով Ներկայացուցիչների բանկում իրենց հաշիվները (որոնց մասին վերջերս շատ է գրել ամերիկյան մամուլը), այդ արել են ոչ թե սխալմամբ, այլ «որովհետեւ գիտեին, որ դա կարող են մարսել»:

Հարցման ենթարկվածներից մեկը՝ Յերման Դեփսը, Անակոնդա, Լուիզիանա նահանգ, հարցազրույցի ժամանակ հայտարարեց. «Նրանք այնքան կաշառք են կերել, որ հողը մահից հետո նրանց չի ընդունի»: ■

Գերմանացիների նպատակը ինքնավարությունն է

Նախկին Խորհրդային Միության գերմանացիների 2-րդ համագումարը դատապարտել է Ռուսաստանի իշխանություններին, որոնք փաստորեն հրաժարվել են իրենց ինքնավարությունը վերականգնելու քայլերից: Համագումարում ընդունված բանաձեւում նշվում է նաեւ, որ այդ միջոցառումները գործնականորեն անիրագործելի են, եւ գերմանացիները ազգային ինքնավարության կարող են հասնել միայն հեռու ապագայում:

Բանաձեւի հեղինակները կոչ են արել Ռուսաստանի եւ Գերմանիայի կառավարություններին՝ ձեռնարկել բոլոր անհրաժեշտ միջոցները՝ առաջիկա 3–5 տարիների ընթացքում Գերմանիա գաղթելու բոլոր ցանկացողներին օգնելու համար: Համագումարը հավանություն է տվել այն պայմանավորվածությանը, որի համաձայն նախկին Խորհրդային Միության գերմանացիները կարող են փոխանակել իրենց բնակարանները Գերմանիայում տեղակայված ԱՊՀ-ի զինված ուժերի զինծառայողների բնակարանների հետ:

Համագումարն աջակցել է Ուկրաինայի նախագահ Լեոնիդ Կրավչուկի առաջարկին՝ բնակեցնել գերմանացիներին հանրապետության հարավային մարզերում: Դրա հետ մեկտեղ, համագումարը նշել է, որ նրանց ռազմավարական նպատակն առաջվա պես մնում է Պովոլժիեի գերմանական ազգային հանրապետության ստեղծումը: ■

Ժողովի հրավեր

Սույն թվականի մարտի 28-ին, ժամը 12-ին «Ազգ»-ի խմբագրության սրահում տեղի կունենա ՅՈՒԿ Ա. Չոպանյան ակումբի ընդհանուր անդամական ժողովը:

ՅՈՒԿ
Ա. Չոպանյան
ակումբի վարչություն

Պրոմեթեւս բորսան հրավիրում է հերթական սակարկությանը

որը տեղի կունենա 1992 թ. մարտի 31-ին, ժամը 10-ին, Ստանիսլավսկու անվան ռուսական պետական դրամատիկական թատրոնում

«Պրոմեթեւս» հաջող մեկնարկ սկսնակ գործարարների համար
- ապրանքներ, որոնք բանալի են դեպի Մերձավոր եւ Միջին Արեւելքի շուկաները:
- ամենակարճ ուղին դեպի ԱՊՀ-ի խոշորագույն մետաղ ու փայտ արդյունահանողներ:
- դեռեւս միակ հնարավորությունը՝ տեր դառնալ հարմարավետ բնակարանների հարմարավետ ու նոր տներում, որ նորագույն արտասահմանյան տեխնոլոգիայով կառուցում է «Պրոմեթեւս» բաժնետիրական ընկերությունը Երեւանում, Ստեփանավանում եւ այլուր:
- հաստոցների ու սարքավորումների, շինարարական տեխնիկայի եւ նյութերի, քիմիական արդյունաբերության արտադրանքի լայն տեսականի, էլեկտրական ամենատարբեր սարքավորումներ, հաշվողական տեխնիկայի, թեթեւ եւ բեռնատար մեքենաների հարուստ ընտրանի:
- բնական մետաքսից եւ մորթուց պատրաստված հաճելի արտադրանքներ, բոլոր տարիքների եւ ամենատարբեր ճաշակների համար ժողովրդական սպառման ապրանքների գեղեցիկ տեսականի:

Պատրա՞ստ եք: Բաց մի՛ թողեք ստույգ հաղթանակը, շտապեք բորսայի հերթական սակարկությանը:

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Հեռախոսներ. 23-24-52 23-62-42

Մեր հասցեն. Երեւան, Ֆուրմանով 48.

PROMETEY

ՀԱԿԱՀԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԽՈՀԵՐ

Առանց էշի գլխի ի՞նչ հարսանիք

Մեր օրերում ոչինչ զարմանալի չէ: Ամեն օր ինչի ասես ականատես չենք լինում: Այ, օրինակ, ինչպես ժամանակին սոցիալիզմի վերջնական հաղթանակից հետո սկսվեց նրա լիակատար հաղթանակը, այնպես էլ մեր բաղձալի անկախության գործընթացին սկսել է հետեւել վերոհիշյալ արժանահիշատակ գործընթացի ավարտը, որ մեծապես պայմանավորված է, ասենք, դրոշ, զինանշան, նախագահ, դրոշմանիշ, դրամանիշ, բանակ եւ այս կարգի բաներ ունենալով:

Ճշմարիտ հայրենասերները լրջորեն առաջարկում են «նաիրյան հազարամյա» երազներից մեկը՝ դրամանիշը, կոչել «Հայք» (ք-ով, կ-ով թե գ-ով՝ կարեւոր չէ), «Հայաստան», «Հայրենիք», «Նաիրի», «Բիայնա», «Ուրարտու», «Մասիս» եւ այլն: Իսկ մանրը թերեւս կարելի կլինի անվանել «Փոքր Հայք», «Արեւելյան Հայաստան», «Սիս» («Փոքր Մասիս»): Այսօրվա գներով Ազգն արժե *(արժեր.- խմբ.)* երեսուն կոպեկ, երկիրը՝ հիսուն, Հայաստանը՝ մեկ ռուբլի: Մեկ հայաստանով, ասենք, կարելի կլինի գնել ավելի քան երեք Ազգ (կդառնանք առնվազն խանինգ միլիո՞ն), երկու ամբողջական երկիր (ցանկության դեպքում՝ նույնիսկ ծովից ծով եւ օվկիանոսից օվկիանոս) եւ, իհարկե, Հայքերից որեւէ մեկը՝ Մեծը կամ Փոքրը, ըստ ճաշակի:

Իսկ հանրապետությունը վառելիքաէներգետիկ ճգնաժամի մեջ է, ուստի մոդային կդառնան փոխադրամիջոցների ավանդական ձեւերը, ասենք, ձին, ջորին եւ, կներեք արտահայտությանս, էշը, դրանով Հայաստանը կդառնա ամենաէշառատ երկիրը: Եւ քանի որ ամենազոր Ռուսաստանի օրինակով այստեղ էլ ամեն ինչ ազատ է արձակված, եւ օր օրի թանկանում է ամեն բան, ուրեմն ինչո՞ւ, հարցնում եմ, ինչո՞ւ չպետք է թանկանա աշխարհի խոնարհագույն կենդանին, սա ի՞նչ խտրականություն է: Սկզբում մեկ էշը կարժենա մոտավորապես հազար հայաստան, եւ պատկերացնո՞ւմ եք, մեկ-երկու տարի անց մեկ էշի համար ապագա ավտոտերերը կտան յոթից-ութ հազար հայաստան:

Եւ, քանի որ կտեսնվի, որ հայաստանն ինքը գին չի ունենա, բայց, այ, միայն մեկ էշի գինը կհասնի տասնյակ հազարավոր հայաստանների, ճիշտ կլինի դրամանիշի վրա էշի մեծադիր նկար զետեղել եւ նրա անունով էլ կոչել՝ «էշ»: Նման պարագայում հազար հայաստանի փոխարեն մեկ էշը կարժենա ընդամենը հազար էշ...

ՄԻՔԱՅԵԼ ՀԱՅՐԱՊԵՏՅԱՆ

digitised by A.R.A.R.@

ՀՀՇ 4-րդ համագումար. Շարժումը մնացել է օդում կախված

Ավարտվեց ՀՀՇ 4-րդ համագումարը: Ի՞նչ հարցեր քննարկվեցին, ի՞նչ հետեւություններ կարելի է անել. այս հարցերին պատասխանում է համագումարին հրավիրված ՀՌԱԿ պատգամավորական խմբակցության անդամ ՎԻԳԵՆ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆԸ:

Ինձ համար ակնհայտ էր, որ Հայոց համազգային շարժման ներսում ձեւավորվել է Հայոց համազգային շարժում կազմակերպությունը եւ համագումարում ես վերջնականապես համոզվեցի, որ դա ոչ թե շարժման համագումարն է, այլ մի հասարակական-քաղաքական կազմակերպության, որն ըստ էության գործում է որպես կուսակցություն (ես դա ողջունում եմ), սակայն չգիտես ինչու պնդում է, թե ինքը շարժում է: Ինձ մոտ առաջացավ այն տպավորությունը, թե շարժումը մնացել է օդում կախված, իսկ կազմակերպությունը փորձում է դա անտեսել:

Երկրորդ հատկանշական պահը համագումարին բնորոշ այն մթնոլորտն էր, որ դա իշխող կուսակցության միջոցառում է: Ես կարծում եմ, որ Հայոց համազգային շարժում կազմակերպությունը բառիս լայն *իմաստով իշխող ուժ չէ, սակայն* նրա քաղաքական վերնախավը իրականում իր ձեռքում է պահում իշխանության հիմնական լծակները:

Հակասական երեւույթ է առաջացել: Կազմակերպության վերնախավը տիրում է հանրապետության իշխանության լծակներին, իսկ այդ վերնախավի հենարանը՝ կազմակերպությունը, զգալով կորցնում է իր հեղինակությունը ժողովրդի մոտ: Կարծում եմ, այս լուրջ խնդիրը անհրաժեշտ խորությամբ չվերլուծվեց համագումարում, իսկ դրա արմատները փորձեցին գտնել այլ կազմակերպությունների գործունեության սխալներում: Ցավում եմ, բայց ըստ երեւույթին դա ինքնախաբեություն է:

Հաջորդը, որն ինձ մտահոգեց, կազմակերպության ղեկավարությունը, տիրելով իշխանության լծակներին, փորձում է պետական շինարարության բարդ խնդիրները հարմարեցնել կազմակերպության շահերին: Սա չափազանց վտանգավոր միտում է: Երբ Հայոց համազգային շարժման կազմակերպությունը հաջողվի միահյուսվել պետական կառույցներին, ապա պետականության կայացումը լրջորեն կվտանգվի: Մասնավորապես, առնվազն տարօրինակ հնչեց, երբ հիմնական զեկուցող Տեր Հուսիկ քահանա Լազարյանը ասեց. «Քանի որ մեզ 91 թվականին չհաջողվեց հասնել օրենսդիր-գործադիր իշխանությունների եւ ՀՀՇ վարչության գործունեության ներդաշնակմանը, մենք ստիպված անցանք նախագահական համակարգին»: Կամ երբ նույն զեկուցման մեջ ասվեց, թե իրական է տեղերում իշխանությունը կորցնելու վտանգը, եւ արվեց հետեւյալ եզրակացությունը. «պետք է արագացնել իշխանության կառույցների ուժորումը»:

Մի այլ օրինակ. Վանո Սիրադեղյանն իր ելույթում նշեց, թե բացառված չէ, որ հանրապետությունը կղեկավարեն չորս-հինգ մաֆիոզ կլաններ, իսկ իշխանության ղեկավարները, այդ թվում Գերագույն խորհուրդը կվերածվեն խրտվիլակների, ուրեմն դրանով է պայմանավորված իրեն ներքին գործերի նախարար նշանակելը: Եւ դեռ ավելին, թե ամեն մի կլան գտել է իր քաղաքական կազմակերպությունը, իբր այն նպատակով, որ նրանց դեմ պայքարը դիտարկվի որպես քաղաքական գործողություն: Նույնիսկ ըստ նրա, չկա մի մաֆիոզ խմբավորում, որի համար որեւէ պատգամավորական խումբ կամ կուսակցական խմբակցություն չբարեխոսի:

Ինչ խոսք, համագումարում պետք է խոսել այդ հնարավոր վտանգների մասին, էլ չեմ ասում, որ նման դեպքերում ցանկալի կլիներ օրինակներ բերել, չէ՞ որ կարելի է նաեւ այլ կերպ ընկալել ասվածը: ՀՀՇ-ին արտոնվում է կապվել մաֆիոզ կլանների հետ, սաստել նրանց, թողարկել համագործակցությունները, քանի որ ինքը միակ կազմակերպությունն է, որի նկատմամբ նման կասկածները բացառվում են: Ես հեռու եմ այն մտքից, թե ներքին գործերի նախարարը դա էր ուզում ասել, բայց նաեւ չեմ բացառում, որ ոմանք այդպես ընկալեցին: Տա աստված, ես սխալվեմ:

Իհարկե, հաճելի էր համագումարում լսել, որ ՀՀՇ-ն քաջ գիտակցում է, թե քաղաքական կազմակերպությունների շարքում ինքը շատերից մեկն է: Իսկ Ալբերտ Բաղդասարյանը խելամտորեն նշեց, թե ՀՀՇԿ-ն արտահայտում է վերջին հավելով ժողովրդի մի մասի կարծիքը: Սա, անշուշտ, ՀՀՇԿ-ի համար կարելի է համարել նվաճում: Սակայն, կրկին հիասթափություն ես ապրում, երբ արդեն որերորդ անգամ տեսնում ես, որ Հայոց համազգային շարժում կազմակերպության ղեկավարությունը մյուս բոլոր քաղաքական ուժերի գործունեությունը համառորեն դիտարկում է որպես քանդող, իսկ իրենը՝ կառուցողական:

Իհարկե, հանրապետության նախագահը իր ելույթում կոչ արեց համագործակցության եզրեր փնտրել այլ քաղաքական կազմակերպությունների հետ: Սակայն ելույթի բուն բովանդակությունն այնքան էլ չէր տրամադրում նման համագործակցության, քանի որ, ըստ նախագահի, «այսօր ՀՀՇ-ն իշխանությունների միակ հուսալի, գլխավոր հենարանն է»: Այո, ՀՀՇ-ն այն սոցիալական հենարանն էր, որը բերել է նախագահին եւ իր քաղաքական շրջապատին իշխանության: Բայց նախագահը, ըստ իս, չխորացավ այն հարցում, թե տվյալ դեպքում Հայոց համազգային շարժում կազմակերպությունը կտրվել է այդ սոցիալական հենարանից, չափից ավելի խորացել է իր նեղ կուսակցական շահերի հետապնդման գործում եւ այսօր լրջորեն վտանգում է ինչպես իր նախագահի, այնպես էլ իշխանությունների հեղինակությունը: Չգիտես ինչու, նախագահը, ներկայացնելով խորհրդարանի ներսում նկատվող բեւեռացումները, փորձեց պաշտպանության տակ առնել գործադիր իշխանությունների աշխատանքում տեղ գտած լուրջ վրիպումներն ու բացթողումները:

Իհարկե, դեռ ժամանակ է պետք իմաստավորելու համագումարի արդյունքները: Հայոց համազգային շարժում կազմակերպությունն իր խնդիրներով հանդերձ մնում է իրական ուժ եւ որքան քիչ լինեն սխալները, այնքան կշահի ընդհանուր գործը: ■

Շապոշնիկովը կիեւյան հանդիպման մասին

Կիեւում տեղի ունեցած ԱՊՀ-ի պետությունների ղեկավարների հանդիպումը *«գրել է բոլոր ենթադրությունները համագործակցության մոտալուտ փլուզման մասին»*, մարտի 23-ին Մոսկվայում կայացած մամուլի ասուլիսում հայտարարեց ԱՊՀ-ի միացյալ զինված ուժերի հրամանատար, ավիացիայի մարշալ Եւգենի Շապոշնիկովը: Նրա խոսքերով, անկախ պետությունների ղեկավարները ցուցաբերել են կշռադատված մոտեցում այն հարցերի վերաբերյալ, որոնք ավելի վաղ հարուցում էին բուռն բանավեճեր: Դա, մարշալի կարծիքով, թույլ է տալիս ասել, որ Կիեւի հանդիպումը հաջողությամբ է ավարտվել: Միեւնույն ժամանակ գլխավոր հրամանատարը նշեց, որ դեռ չի մշակվել ԱՊՀ-ի գագաթաժողովի որոշումների իրականացման մեխանիզմը:

Ռազմական հարցերն, ամբողջությամբ վերցրած, լուծվել են հանդիպման ընթացքում, նշեց Եւգենի Շապոշնիկովը: Կարեւոր արդյունքներից մեկը՝ անկախ պետությունների պաշտպանության նախարարների խորհրդի ստեղծումն է: Գլխավոր հրամանատարը տեղեկացրեց, որ Համագործակցության ներսում կոնֆլիկտների կարգավորման համար նախատեսված ստորաբաժանումը կկազմավորվի պայմանագրային հիմունքով եւ կենթարկվի ԱՊՀ-ի կառավարության ղեկավարների խորհրդին: Նա բացառեց երրորդ երկրների զինված ուժերի՝ Լեռնային Ղարաբաղի պատերազմին միջամտելու հնարավորությունը: ■

Ուզբեկները պատրաստ են կռվել ազերիների կողքին

Ուզբեկստանի մայրաքաղաքում ստեղծվել է «Ղարաբաղ» կոմիտե, որն ընդգրկում է «Թուրքեստան» եւ «Բիրլիկ» միությունների ներկայացուցիչներին: Սկսվել է կամավորների գրանցումը, որոնք ցանկանում են մարտնչել «ադրբեջանցի հավատակից եղբայրների» կողքին: ■

Ք. Հոգ. «Թեեւ դեսպանատուն չենք բացելու, բայց արդեն դեսպան ունենք»

Այսօր ավարտվում է Երեւան ժամանած Ռուսաստանում եւ արդեն նաեւ Հայաստանում Ավստրալիայի արտակարգ եւ լիազոր դեսպան Քեյվին Հոգի նորյա այցը, որի ընթացքում դեսպանը հանդիպեց հանրապետության նախագահին եւ հանձնեց իր հավատարմագիրը, զրույցներ ունեցավ վարչապետի, Գերագույն խորհրդի պատգամավորների եւ Հայաստանի նախարարների հետ: Մամուլի համար արված հայտարարության մեջ պրն. Հոգը մեծ նշանակություն տվեց Ավստրալիայի եւ Հայաստանի միջեւ տնտեսական, գիտական եւ մշակութային կապերի զարգացմանը, այդ խնդրում կարեւորելով Ավստրալիայի 10 հազարանոց հայ համայնքի դերը: Անդրադառնալով արցախյան հիմնահարցին, դեսպանը նշեց, որ *«նման կոնֆլիկտները կարելի է լուծել միայն մասնակից կողմերին օգնելով»*: Այդ հարցում, ասաց նա, Ավստրալիայի կառավարությունը պաշտպանում է ՄԱԿ-ի եւ ԵԱՀԽ-ի միջնորդությունը եւ հույս ունի, որ կոնֆլիկտը խաղաղ ճանապարհներով կկարգավորվի:

Պրն. Հոգը հայտարարեց նաեւ, թե ֆինանսական պատճառներով առայժմ Հայաստանում դեսպանատուն բացելու հարցը չի քննարկվում:

«Աշխարհում կան երկրներ, որոնց հետ անգամ դիվանագիտական հարաբերություններ չունենք, իսկ Հայաստանում արդեն դեսպան ունենք»: Քեյվին Հոգը նշեց նաեւ, որ դեռեւս չի նախատեսվում նման հարաբերությունների հաստատումը Վրաստանի եւ Ադրբեջանի հետ, բնեւ տեսականորեն դա չի բացառվում: Այցի ընթացքում դեսպանին ուղեկցում էին դեսպանատան առաջին քարտուղար Ֆրանչեսկա Բենդին եւ հրավերների բաժնի պատասխանատու Օլգա Ռուհինը:

Վերջինս նշեց, թե սկզբունքորեն Ավստրալիա ներգաղթողների մուտքն ազատ է, բայց 10 ցանկացողներից թույլատրվում է միայն մեկին: ■

Հանրապետության նախագահի ճառի եւ մի անհաջող օրինակի մասին

Հայոց համազգային շարժման 4-րդ համագումարում հանրապետության նախագահի ճառը ուշագրավ էր բազմաթիվ առումներով: Այն պարագայական եւ հավուր պատշաճի խոսք չէր բնավ, այլ օրվա հրատապ թեմաներով ելույթ, որի ընթացքում պետության գլխավորը կարելի մանրամասնությամբ ներկայացրեց իր դիրքորոշումն ու գնահատականը Արցախյան հիմնահարցի, Թուրքիայի եւ Իրանի հետ հարաբերությունների ներկա վիճակի, ԱՊՀ-ի ներսում տեղի ունեցող խմորումների եւ այլ հարցերի մասին: Բնականաբար, նա անդրադարձավ նաեւ ՀՀՇ-ի՝ որպես իշխանության գլուխ գտնվող կազմակերպության դիմագրաված հարցերին, ազգային-պետական մտածողության մեջ նրա բերած նորություններին, նրա, ըստ նախագահի գնահատմանը, ձեռքբերումներին եւ ապագայի խնդիրներին: Ողջունելի էին ավանդական կուսակցությունների նկատմամբ հանդուրժողականություն ցուցաբերելու մասին նախագահի՝ յուրայիններին ուղղված կոչը, որը, ճիշտ հետեւություններ անելու դեպքում, կարող է ներքին լարվածության թուլացման սկիզբը դառնալ:

Անշուշտ կարելի է ու պետք է համաձայնել անդրադառնալ հանրապետության նախագահի արտահայտած մտքերին, որոնց մեջ, որոշ վերապահություններով հանդերձ, հատկապես ներքին քաղաքականությանը վերաբերող: Գնահատելին նաեւ այն անկիրք կեցվածքն էր, որ ողջունելի հակադրությունն է շուրջ մեկ ամիս առաջ Ազատության հրապարակում ՀՀՇ-ի կազմակերպած միտինգի ընթացքում նրա արտասանած ճառի ոգուն: Սակայն այս փոքրիկ անդրադարձման նպատակն այդ չէ, այլ՝ թերեւս մասնակի թվացող մի հարցի, ըստ ինձ՝ մի անհաջող օրինակի մատնանշումը:

Իր ճառում նախագահը, անդրադառնալով սահմանադրություն ունենալու պահանջին, առարկելով ներկայիս դրա նպատակահարմարությանը եւ այն ստեղծելու հնարավորությանը, որպես օրինակ բերեց Իսրայելի պարագան, որը, ինչպես ճիշտ կերպով նշեց, դեռեւս չունի սահմանադրություն: Սակայն նկատի ունենալով, որ նախագահն այդ փաստը ներկայացրեց որպես չկարողանալու, եւ ոչ թե չուզենալու պարագա, պետք է ճշտել. 44 տարի գոյություն ունեցող այդ պետությունը ոչ թե չի կարողանում (ինչ որ անհեթեթ պիտի լիներ օրինաստեղծման ասպարեզում այնքան հայտնի հրեա ժողովրդի համար), այլ առայժմ չի ուզում սահմանադրություն ունենալ: 1948 թ.-ից ի վեր Իսրայելում փաստորեն ապարտեիդի քաղաքականություն է տարվում ոչ հրեա, այդ թվում՝ նաեւ հայ ազգաբնակչության դեմ: Նրանք, բացի [illegible] դրուզներից, երկրի քաղաքացիներ չեն համարվում, չունեն քվեարկելու իրավունք, մաս կազմելու երկրի բանակին՝ Ցահալին: Հայտնորեն, Իսրայելը ձգտում է 1967-ի վեցօրյա պատերազմի ընթացքում եւ այնուհետեւ գրաված հողերի վրա ապրող միլիոնավոր արաբների նկատմամբ թվային եւ ազգագրական առավելության հասնելուց, «կատարված իրողության» քաղաքականությունը նվիրագործելուց հետո միայն նախաձեռնել սեփական սահմանադրության ստեղծումը, որը եւ նա կանի, վստահ եմ, մեծ արագությամբ:

Ուստի, անհաջող այդ օրինակը, որը ոչ մի զուգահեռ չունի մեր հանրապետության հետ, չի կարող մեր պարագայում նախադեպ լինել: Սահմանադրություն մեզ պետք է: Ես վստահ եմ, որ այն մի օրում չի ստեղծվի, գուցե երկար ժամանակ պահանջվի այն պատրաստելու եւ հաստատելու համար, սակայն վստահ եմ նաեւ խորհրդարանի համապատասխան հանձնաժողովի եւ մասնագետների տարբեր խմբերի մասնակցությամբ այն ստեղծելու անհրաժեշտությանը: Այսօրվանից պետք է ձեռնարկել այդ գործը:

Հ. ԱՎԵՏԻՔՅԱՆ

Լուրեր

Գինը կմնա նույնը

Մարտի 24-ին Բելառուսի խորհրդարանի նիստի ժամանակ հանրապետության վարչապետ Վյաչեսլավ Կեբիչը հաղորդեց, որ ԱՊՀ-ի պետություններում, այդ թվում Ռուսաստանում, ուժանյութերի գներն ազատ չեն արձակվելու մինչեւ գարնանացանի ավարտը: Նրա խոսքերով, այդպիսի պայմանավորվածություն ձեռք է բերվել Կիեւում տեղի ունեցած հանդիպման ժամանակ:

Վ. Կեբիչը նշեց, որ եթե Ռուսաստանը պահանջի քարածուխի գինը վճարել վալյուտայով եւ համաշխարհային գներով, Բելառուսը ստիպված կլինի պայմանավորվել Լեհաստանի հետ եւ ապրանքափոխանակման միջոցով ստանալ այդ վառելիքը: ■

Կովկասյան բանակ

Մարտի 22-ին Վլադիկավկազում տեղի ունեցած Կովկասի լեռնային ժողովուրդների համադաշնակցության խորհրդարանի նստաշրջանը որոշում է ընդունել ստեղծել սեփական զինված ուժեր: Փաստաթղթի համաձայն, այդ զինված ուժերը կհետեւեն Կովկասում կարգուկանոնի պահպանմանը: Ստորաբաժանումները կտեղակայվեն Չեչնիայում եւ Աբխազիայում, կկազմավորվեն չեչենական գվարդիայի հիման վրա:

Համադաշնակցության նստաշրջանը բացասաբար է արտահայտվել Ռուսաստանյան Ֆեդերացիայի մասին նոր պայմանագրի վերաբերյալ, որում, պատգամավորների կարծիքով, գերապատվությունը տրվում է Ռուսաստանի «կայսերապաշտական հավակնությունների գաղափարին»: ■

Ավստրիացիները գուշակում են

Լինցում (Ավստրիա) գտնվող սոցիոլոգիական կենտրոնը հարցում է արել ԽՍՀՄ-ի փլուզման վերաբերյալ: Հարցման ենթարկված ավստրիացիների 59 տոկոսը վախենում է, թե իշխանության համար պայքարը նախկին հանրապետություններում կհանգեցնի արյունալի քաղաքացիական պատերազմների, 52 տոկոսը գտնում է, որ միջուկային զենքի վերահսկողություն չկա, եւ այն կարող է ընկնել բռնապետների եւ առեւտրականների ձեռքը: Նույնքան հարցվածներ էլ գտնում են, որ անխուսափելի են սոված խռովությունները: 39 տոկոսը ենթադրում է, թե Արեւմուտքն ի վիճակի չէ օգնություն ցույց տալ: Նախկին ԽՍՀՄ-ում տնտեսական ճգնաժամը պատճառ կդառնա եւրոպայում տնտեսական անկմանը, գտնում է հարցվածների 1/3-ը: Նույնքան հարցվածներ համոզված են, թե Բորիս Ելցինը ձգտում է բացարձակ իշխանության եւ միայն 15 տոկոսն է հավատում, թե նրան կհաջողվի հաղթահարել ճգնաժամը: Հարցվածների քառորդ մասի կարծիքով, Մ. Գորբաչովը մոտ ապագայում նորից համաշխարհային քաղաքականության մեջ կխաղա գլխավոր դերերից մեկը: ■

Նոր անձնագրեր

Լատվիայի մայրաքաղաք Ռիգա են բերվել Գերմանիայում տպագրված նոր անձնագրերի օրինակները: Հանրապետության խորհրդարանի կողմից հաստատվելուց հետո Լատվիայի քաղաքացիները կստանան երկնագույն անձնագրեր (որը շրջանառության մեջ էր մինչեւ 1940 թվականը), Լատվիայի քաղաքացիություն չունեցող անձինք եւ դիվանագետները՝ շագանակագույն: ■

Դոլարի կուրսի կայունացում

Մոսկվայի միջբանկային վալյուտային բորսայի մարտի 24-ին տեղի ունեցած հերթական սակարկության ժամանակ արձանագրվել է ԱՄՆ-ի դոլարի հետեւյալ կուրսը՝ 160,4 ռուբլի 1 դոլարի դիմաց:

Բորսայի փոխտնօրենի խոսքերով, «շուկայում արժեզրկման սպասումները [illegible] նվազել են, ինչը եւ բերել է կուրսի կայունացմանը»: Հիմքեր կան ենթադրելու, թե այդ միտումը կպահպանվի առնվազն մեկ շաբաթ, եւ կուրսը առաջվա պես կլինի 155-165 ռուբլի 1 դոլարի դիմաց, նշեց նա: ■

Լուրերը Ինտերֆաքսի, «Ռեյտեր»-ի եւ մեր սեփ. թղթակիցների

Azg semi-weekly, 47 Hanrapetoutian st., Yerevan, Armenia, 375010
Խմբագիր՝ Հ. ԱՎԵՏԻՔՅԱՆ Editor H. AVEDIKIAN
Macintosh համակարգչային շարուածքը Ռ.Ա.Կ. մամլոյ եւ տեղեկատուութեան կենտրոնի
ՀՀ Նախարարների խորհրդին առընթեր «Պարբերական» հրատ. տպարան, Արշակունեաց 2

digitised by A.R.A.R.@